

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مرکز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

RAPOR 46
ARALIK 2025

İÇ SAVAŞTAN DEVRİME İSRAİL'İN SURİYE DOSYASI: GÜVENLİK POLİTİKASI VE SINIR ÖTESİ MÜDAHALE KONSEPTİ

GÖKHAN BATU

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2025

ISBN:978-625-7219-30-3

9 786257 219303

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: Aralık 2025

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoęraf : Anadolu Ajansı (AA)

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

İÇ SAVAŞTAN DEVRİME İSRAİL'İN SÜRİYE DOSYASI: GÜVENLİK POLİTİKASI VE SINIR ÖTESİ MÜDAHALE KONSEPTİ

Yazar Hakkında

■ Gökhan Batu

Gökhan Batu, lisansını Gazi Üniversitesi İşletme Bölümünde tamamlamış, ardından Hayfa Üniversitesi İsrail Çalışmaları Bölümünde yüksek lisans yapmıştır. Çok iyi derecede İngilizce, iyi derecede Arapça ve orta seviyede İbranice bilmektedir. Kasım 2018'den beri ORSAM'da görev yapan Batu, 2019-2024 yılları arasında ORSAM Güvenlik Çalışmaları Direktörlüğü'nde araştırmalarını sürdürmüştür. Ağustos 2024'ten itibaren de Levant Çalışmaları Koordinatörlüğü'nde uzman olarak görev almaktadır. Caydırıcılık, vekalet savaşları, İsrail millî güvenliği ve siyaseti gibi konular ilgi alanları arasında yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

- 5** GİRİŞ
- 9** I. İÇ SAVAŞ SÜRECİNDE İSRAİL'İN SURİYE'DE GÜVENLİK POLİTİKASI
 - 9** 1. İsrail'in İç Savaşta Suriye Stratejisinin Evreleri ve Odakları
 - 10** 2. İsrail İçin Kritik Sınama: İran'ın Suriye'deki Yumuşak Gücü
 - 12** 3. Lübnan'da "İyi Çit" Politikasından Suriye'de "İyi Komşuluk" Operasyonuna
 - 22** 4. Güvenli Bölge Stratejisinin Ertenmesi
- 25** II. İSRAİL'İN 8 ARALIK SONRASI SURİYE POLİTİKASI
 - 25** 1. İsrail'in Norm İnşası ve Caydırıcılık Arayışı
 - 29** 2. İsrail'in Suriye'deki Askerî Angajmanının Olası Jeostratejik Boyutu
- 31** SONUÇ
- 33** Ekler

"İyi Çitler, İyi Komşular Yapar!"

Robert Frost'un 1914 tarihli modernist eseri Mending Wall şiiri, "sınırların doğasına" ilişkin iki farklı yaklaşımı simgeler. Şiirin odağında yer alan adam, bahçe sınırlarının gayet belirgin olduğunu ve aslında bir duvara ihtiyaçları olmadığını düşünmektedir. Komşusuysa nedenini sorgulamaksızın sınırların son derece gerekli olduğuna inanmaktadır. Ona göre duvar, "komşuluk ilişkilerinde düzeni ve huzuru" sağlamaktadır. Felsefesi ise basittir: *"Sınırlar net olursa insanlar birbirlerinin alanına girmez ve böylece huzur korunur"*. Dolayısıyla duvarın varlığı "sorgulanamaz bir kural ve gelenektir". Bu yüzden "sabit fikirli komşu", babasından duyduğu atasözünü sürekli tekrar eder; ***"İyi çitler, (insanları) iyi komşular yapar!"***¹

1 Bir Amerikan atasözü: "Good fences make good neighbors".

GİRİŞ

israil'in, 1976 ve 2016 yıllarında sınır ötesinde yürüttüğü iki stratejik angajmanın adlarının Mending Wall'un "**İyi çitler, (insanları) iyi komşular yapar!**" önermesini hatırlatır şekilde seçilmesi pek de tesadüf gibi görünmemektedir. Keza İsrail'in 1976 yılında Lübnan iç savaşına müdahalesi sırasında yürüttüğü "**İyi Çit Politikası**"nın stratejik arka planı ile 2016 sonrasında Suriye'de yürüttüğü "**İyi Komşuluk Operasyonu**" dâhilindeki faaliyetler arasında yöntem ve strateji açısından net bir paralellik olduğunu ifade etmek mümkündür. Esasen İsrail'in Suriye dosyası, "sınır güvenliği"nin merkezi teşkil ettiği dar bir teknik alanın ötesinde, ulusal güvenliğini temin çabalarının insani yardımlar ve kendi azınlıkları üzerinden Suriye'nin güneyine ihracı üzerine kurgulanan çok katmanlı bir **sınır-ötesi mühendislik** projesidir. 2011 sonrasında ortaya çıkan, örtülü angajmandan hedefe yönelik düşük gö-

rünürlüklü saldırılara, insani yardımlar üzerinden müzahir topluluklar inşa ederek olası bir askerî müdahaleye meşruiyet üretme çabasından devrim sonrasında uygulanan açık askerî baskıya uzanan dalgalanmalar, aynı stratejik çizginin farklı yoğunluklarda icra edilmiş halkalarıdır.

İsrail'in politik amacı; Suriye'deki hasımlardan kaynaklanan tehditlerin uzun vadeli olarak bertaraf edilmesidir. Ancak bu amaca yönelik izlediği strateji, sahadaki hasım unsurların konuşulmasına ilişkin taktik meselelerden, iç savaşa müdahil uluslararası aktörlerin konumlanışlarına dair stratejik boyutlara kadar uzanan geniş bir yelpazedeki bileşenlerden etkilenmektedir. Bu kapsamda İran destekli aktörlerin Suriye sahasındaki faaliyetleri ve Hizbullah'ı besleyen lojistik hatların kesilmesi, İsrail için kritik öncelikler olmuştur. 7 Ekim saldırısına kadar da İsrail'in bu minvaldeki faaliyetleri, genel itibarıyla soru-

Devrimin gerçekleşmesiyle beraber Rusya'nın sahadaki mevcudiyeti zayıflamış ve İran etkinliğini büyük oranda yitirmiştir. Ancak İsrail'in Suriye kaynaklı tehdit algıları sonlanmamış aksine İsrail penceresinden farklılaşmıştır.

nu ertelemeye yönelik doktrinler üzerinden uygulanmıştır. 7 Ekim'le beraber bu doktrinler terkedilmiş, aktif ve görünür bir şekilde sahada sert güçten istifade edilmeye başlanmış ve bölgedeki hasımlarına yönelik şiddet üzerinden net mesajlar verilmiştir.

Öte yandan İsrail, askerî ve istihbari açıdan hasımlarına karşı Suriye sahasında herhangi bir sorun yaşamamışsa da İran'ın sahada "kalpleri ve zihinleri kazanmak" üzere yürüttüğü faaliyetlerine karşı koymak adına yeterli imkânı sahip olamamıştır. Bu durum İsrail tarafından Lübnan'daki "İyi Çit" Politikası (Mediniyut HaGader HaTova) tecrübesinin devamı niteliğindeki "İyi Komşuluk" Operasyonu (Mivtza Shkhunut Tova) üzerinden, uzun vadeli bir strateji ile dengelenmeye çalışılmıştır. İnsani (ve sonrasında gelen askerî) yardımlar ise tam bu noktada İsrail'in bölgeye sarkması için elverişli bir araç olmuştur. Lübnan'daki tecrübeye paralel olarak Suriye'nin güneyinde de kendisine müzahir bir tampon bölge oluşturmaya çalışmış İsrail, devrim sonrasında yine aynı tecrübeyi tekrar eder bir şekilde (konjonktür gereği kısıtlı da olsa) Şam'ın güneyinde, Kuneytra civarında geniş bir alana askerî olarak da girmiştir. Bu durum İsrail, Şam yönetimi ve bölgesel aktörler arasında gerginliklere sebep olmaktadır. Lübnan tecrübesine bakılarak İsrail ordusunun Golan hattına geri dönmediği senaryoda, Suriye'deki azınlık grupların ekonomik olarak İsrail'e daha

fazla entegre olacağı ve ilişkilerini geliştireceği ifade edilebilir. Bu sayede Suriye'nin güneyinde oluşturulmaya çalışılan "güvenli cep" in daha fazla konsolide hâle gelmesi söz konusu olacaktır. Bu senaryoda kapsamlı bir askerî müdahale ihtimalinin devam ettiğinin altını çizmek gerekmektedir. İsrail'in bu çabalarına karşılık, 2015'te Rusya'nın iç savaşa müdahalesi sonrasında güvenli bölge stratejisi 8 Aralık 2024'te rejimin yıkılışına kadar ertelenmiştir.

Devrimin gerçekleşmesiyle beraber Rusya'nın sahadaki mevcudiyeti zayıflamış ve İran, etkinliğini büyük oranda yitirmiştir. Ancak İsrail'in Suriye kaynaklı tehdit algıları sonlanmamış aksine farklılaşmıştır. Devrime kadar Esed'i ehvenişer olarak konumlandıran İsrail, devrim sonrasında iki ayrı tehdit unsuru belirlemiş ve buna karşı strateji geliştirmiştir. İlk olarak Suriye'deki yeni yönetimin geçmişini gerekçe göstererek bunu kendisi için tehdit olarak nitelemiş, eski rejimden kalma silah envanterini vurmak ve meşruiyetini hedef almak suretiyle yeni yönetimi zayıflatmaya çalışmıştır. Dahası İsrail, Suriye'de parçalı bir yapının varlığını –güneyde Dürziler, doğuda SDG/YPG'nin kontrol ettiği bölgeler ve mümkünse diğer etnik ile mezhebî gruplar ekseninde– kendi çıkarlarına daha uygun görmüştür. Nitekim Suriye'nin güneyinde iç savaş sürecinde temellerini attığı iş birlikleri devrim sonrasında kendi müdahalesine meşruiyet sağlayacak şekilde açığa çıkmış-

tır. Bu bağlamda İsrail, Dürzilerin güvenliğini gerekçe göstererek yeni yönetimi hedef almaya başlamış, Şam'ın güneyinde Cebeli Şeyh'den Dürzi Dağı'na kadar geniş bir alanı silahsızlandıracağını açıkça ifade etmiştir. Öte yandan Suriye genelinde hava saldırıları gerçekleştiren İsrail, sınır ötesinde 2025 Ağustos itibarıyla 10 bölgede askerî olarak konuşlanmıştır. İkincisi Türkiye'nin Suriye'de artan nüfuzunu kendisine tehdit olarak gören İsrail, askerî yöntemlerle yeni yönetime baskı uygulamak suretiyle Türkiye'nin nüfuzunu kısıtlamaya çalışmıştır. Bu çalışmada, İsrail'in söz konusu stratejisine yönelik jeopolitik ve tarihsel perspektif değerlendirilerek güncel durum ayrıntılarıyla işlenmiştir.

Gelinen noktada "İyi Çit" Politikası tecrübesine bakılarak İsrail'in Suriye'nin güneyine yönelik politikası, ABD ve bölgesel dengelere göre daha kapsamlı bir askerî işgalden, Golan sınırlarına dönmeye ve bölgede sürekli olarak nüfuzunu korumaya çalışmak arasında geniş bir yelpazede şekillenmektedir.

Rapor, İsrail'in sınır ötesi angajman modelinin ulusal güvenlik politikalarıyla nasıl örtüştüğüne; bu stratejinin, bölgesel ve küresel aktörler ile mevcut konjonktürle nasıl bir etkileşime sahip olduğuna ve sahada ne tür sonuçlar doğurduğuna cevap aramaktadır. Bu kapsamda çalışma, İsrail'in Suriye dosyasını iç savaşın başlangıcından 8 Aralık 2024'te Esed'in düşüşüne kadar uzanan dönemde

inceleyen karşılaştırmalı tarihsel mukayesinin yanı sıra açık kaynak verilerinin ve jeopolitik dinamiklerin değerlendirilmesine dayalı katmanlı bir çerçeve üzerinden hazırlanmıştır. Dolayısıyla çalışmada sunulan vakalar üzerinden güncel konjonktürün değerlendirilmesi kritik bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Bu mukayesenin daha önce yapıldığı az sayıda metin bulunmakla birlikte bunların daha çok kısıtlı popüler mecraların gereksinimlerine hitap eden ve özellikle Lübnan tecrübesine yüzeysel bakan çalışmalar olduğu müşahede edilmiştir. Bu çalışma, İsrail'in Lübnan'daki "İyi Çit" deneyimi ile Suriye'de yürüttüğü "İyi Komşuluk" politikalarını karşılaştırmalı biçimde ele alarak İsrail'in sınır ötesi angajman modelinin hangi araçlar, hangi yerel aktörler ve güvenlik ajandası üzerinden evrildiğini analiz etmekte, Suriye özelinde Tel Aviv'in stratejisine dair müteakip süreçler için perspektif sunmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda Suriye'nin güneyinde İsrail'in yürüttüğü faaliyetlere ilişkin uluslararası kuruluş raporları, medya kaynakları ve kamuya açık askerî-istihbari bilgiler ışığında; İsrail'in yanı sıra bölgeyi şekillendiren Türkiye, İran, Rusya ve ABD'nin pozisyonları da güç rekabeti bağlamında değerlendirilmiştir.

Çalışma, İsrail'in örtülü angajmanlardan insani yardım akslarında, düşük görünürüklü saldırılardan devrim sonrası açık askerî baskıya kadar uzanan geniş yelpazede yürütülen politikaları bütüncül bi-

İsrail, Suriye'de parçalı, kantonlara ayrılmış zayıf bir yapıyı kendi çıkarları açısından daha faydalı görmektedir.

çimde anlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda analiz dört düzlemde ilerlemektedir: İlk olarak "İyi Çit" ve "İyi Komşuluk" arasında uzanan tarihsel süreklilik ele alınmaktadır. İkinci olarak İran'ın yumuşak ve sert güç unsurları üzerinden yürüttüğü faaliyetler, Rusya'nın varlığı, Türkiye'nin artan nüfuzu ve ABD'nin tutumunun jeopolitik bir çerçevede değerlendirilmesi yapılmaktadır. Üçüncü olarak İsrail'in Suriye'deki faaliyetleri

evrelere ayrılarak kronolojik bir perspektiften çözümlenmektedir. Son olarak ise makro düzeyde jeostratejik bağlam bütüncül biçimde tartışılmaktadır. Bu yöntem sayesinde çalışma, İsrail'in Suriye'de kurmaya çalıştığı güvenlik mimarisinin sürekliliğini, dönüşen unsurlarını ve 8 Aralık sonrası ortaya çıkan yeni stratejik yönelimleri bütüncül bir perspektifle ortaya koymaktadır.

I. İÇ SAVAŞ SÜRECİNDE İSRAİL'İN SURIYE'DE GÜVENLİK POLİTİKASI

Hava kuvvetleri, Suriye Cumhurbaşkanlığı yerleşkesi, Genelkurmay Başkanlığı ve Savunma Bakanlığını hedef alan saldırıların ardından İsrail - Suriye sınırındaki askeri hareketlilik sürüyor. İsrail ordusuna ait askeri araçlar, Suriye'den İsrail'in işgali altındaki Golan Tepeleri'ndeki Meccel Şems bölgesine giriş yaptığı görüldü.

1. İSRAİL'İN İÇ SAVAŞTA SURIYE STRATEJİSİNİN EVRELERİ VE ODAKLARI

Suriye'de iç savaşın başlamasından devrimin tamamlanmasına kadar geçen sürede İsrail için fırsatlar ve tehditlerden oluşan dört odak ve dört evreden söz etmek mümkündür: Bunlardan ilki iç savaşın ilk yıllarında İran'ın bölgede artan nüfuzu karşısında Suriye'de yürütülen asimetrik mücadeleyi merkeze alan evredir. Görünürde iç savaşa taraf olmayan İsrail, İran destekli devlet dışı aktörlerden kaynaklanan tehdit karşısında örtülü operasyonlar yürütmüş ve yerel gruplarla irtibat kurarak nüfuzunu artırmaya çalışmıştır. Sonradan "İyi Komşuluk Operasyonu"na dönüşecek bu politikanın stratejik temeli Şam'ın güneyi başta olmak üzere bir etki alanı oluşturmak, bu sayede sınır güvenliğini sağlamak, İran'ın yumuşak gücüne karşı koymak ve Suriye'de Esed sonrası düzenin dizaynında kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirici bir rol üstlenmektir. Bu ilk ve en uzun evre, Rusya'nın ara buluculuğu

ile rejimin güney bölgelerinde kontrolü tekrar sağladığı 2017 yılına kadar sürmüştür. Ancak burada ortaya çıkan gelişmeler, devrim sonrası süreçte, Suriye sahasında İsrail lehine değerlendirilebilecek yeni gelişmelerin de önemli sebepleri arasında yer almıştır. İkinci evrede ise İsrail, Suriye sahasında hedef gözeterek düzenlediği saldırılar üzerinden "dengele/ertele stratejisi" (contain/delay) şeklinde de bilinen ve stratejik belirsizliğe dayanan sofistike doktrini (MABAM) merkeze almıştır. Bu evre ise 7 Ekim saldırısı ile 2023'e kadar devam etmiştir.

7 Ekim saldırısı sonrasında İsrail'in, bölgede caydırıcılığını tekrar tesis etmek üzere sert güçten daha fazla istifade ettiği ve saldırılarını şiddetlendirdiği üçüncü evreye girilmiştir. Gazze'deki savaşın birinci yılına yaklaşılırken lider kadrosunu sürekli olarak hedef aldığı ve yıpratıldığı Lübnan Hizbullah'ına karşı kara harekâtı başlatan İsrail'in, 7 Ekim'e kadar "bildiği/tanıdığı şeytan" (the devil we know)¹ olarak ehvenişer şeklinde konumlandığı Esed'in kalmasına

1 "Israel prefers 'devil we know' in Syria: Analysts", *Anadolu Ajansı*, 5 Ocak 2015.

yönelik politikası da değişmiştir. Tel Aviv, bu yeni politikası doğrultusunda bölgede geniş bir sahada müttefiklerinin de desteği ile kapsamlı saldırılara girişmiştir. İlk iki evrenin aksine üçüncü evrede İsrail, caydırıcılığını tekrar tesis etmek adına keskin bir retorik kullanmış, saldırılarında düşük bir profil izleme gereği duymamış, aksine bunların ardıl etkilerinin yayılmasına gayret etmiştir.

İdlib'ten Halep'e yönelik, 27 Kasım'da başlayan muhalif ilerlemesinin 8 Aralık 2024'te rejimin düşmesiyle sonuçlanması ise üçüncü evrenin bitişi olarak değerlendirilmektedir. Bununla beraber iç savaş, bu çalışmada Esed'i yıkarak hızla meşruiyet arayışına girmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum hâlen Tel Aviv açısından karmaşık bir tablo ortaya koymaktadır. Keza bu şekilde, ülkedeki İran nüfuzu sonlanmakla birlikte, 2013 itibarıyla başlayan ve Aralık 2024'e kadar geçen sürede İsrail'in Suriye'de uzun vadeli güvenlik çıkarlarına uygun, Batı yanlısı modelin ülkeye hâkim olması yönündeki çabaları sonuçsuz kalmıştır. Ancak ortada duran yegâne gerçeklik, İsrail'in ulusal güvenliğinin en önemli parametrelerinden birisi olan caydırıcılığının tamamen zayıfladığının 7 Ekim saldırısı ile açıklığa kavuşmuş olmasıdır.

Esed'in yıkılışı, İran nüfuzunun ve Rus varlığının büyük oranda sonlanması, İsrail tarafından Suriye'de uzun vadeli siyasi ve güvenlik çıkarları bağlamında bir tehditler ve fırsatlar penceresi² olarak görülmüştür.³ Bunun üzerine İsrail iki ayrı stratejiyi benimsemiştir:

- İlk olarak İsrail'in Suriye politikası, ABD'nin de zımni desteğiyle (bu destek Trump'ın gelişi ve Washington'un Suriye politikasının tedrici olarak Tel Aviv'den ayrışmasıyla evrilecektir) ülkede sert güç üzerinden

etnik, dinî ve mezhebî azınlıklara dayalı parçalı bir yapının tesisi;

- İkincisi ise ilkinin başarılı olmadığı takdirde, yeni rejimin sert güç ile baskılanarak şekillendirilmesi ve/veya zayıf tutulması yoluyla çıkarlarının korunmasıdır.

2. İSRAİL İÇİN KRİTİK SINAMA: İRAN'IN SURİYE'DEKİ YUMUŞAK GÜCÜ

İsrail'in bölgedeki güvenlik stratejisi ve bunun çerçevesinin çizildiği dinamikler, bölgesel tehdit çevresinde yaşanan değişimle birlikte anlaşılabılır. Bu değişim temelde Tahran'ın vekalet savaşındaki ideolojik ve mezhepsel unsurların yanı sıra güçlenen devlet dışı aktörlerin çıkar ve beka kaygısı ile hassas bir dengeye oturan karmaşık ilişki ağı üzerinden şekillenmiştir. İran'ın bölge politikasının birinci ayağı asimetrik grupların bölge ülkelerine yayılmasıdır. İkincisi ise bu grupların yayıldıkları ülkelerde *derinleşmesidir*. Burada derinleşmeden kasıt, söz konusu grupların siyaset, ekonomi ve sosyal dokuya nüfuz etmesi, bürokraside tabanını genişletmesidir ki bu durum başa çıkılması oldukça zor bir tablo olarak yorumlanabilir. İran'ın temel amacı, askerî olarak varlığını sürdürmemese dahi çekildiği bölgelerde kendisine müzahir topluluklarla nüfuzunu sürdürmektir.

İran'ın vekalet savaşı stratejisi bağlamında Suriye, jeopolitik konumu ve Tahran'la geçmişe dayanan stratejik ilişkileri nedeniyle kritik bir konumda yer almaktadır. Buna karşılık demografik açıdan İran'ın etkili olduğu diğer ülkelerden farklılıklar göstermesi, özellikle mezhepsel dengenin Sünniler lehinde olması İran'ın bu ülkedeki nüfuzu adına zorluklara neden olmuştur. Dolayısıyla İran, Suriye'ye yönelik ciddi bir milis mobilizasyonu gerçekleştirmiş; Hizbullah'ın

2 Joaine Marguiles, "Assad's fall a direct result of Israel's strikes on Iran and Hezbollah, Netanyahu says", *The Jerusalem Post*, 8 Aralık 2024.

3 Nadav Pollak, "Why Israel Should Be Worried About Russia's Role in Syria", *The War on the Rocks*, 8 Ekim 2015.

yanı sıra Irak, Afganistan ve Pakistan kökenli birçok grubu bölgeye transfer etmiştir. Bu süreçte başat aktör olarak Hizbullah, İran'la koordineli şekilde çatışmalara katılmış; milis grupların eğitimi ve koordinasyonu da dâhil olmak üzere İran'ın vekâlet savaşını kolaylaştıran ve güçlendiren bir rol üstlenmiştir.⁴

Rusya'nın 2015'te iç savaşa müdahalesinin ardından İsrail güvenlik bürokrasisindeki bazı çevrelerde Kremlin'in Esed rejiminin başlıca hamisi olarak Tahran'ın yerini alabileceği ve Şam'ı İran'ın yörüngesinden uzaklaştırabileceğine dair iyimser beklentiler oluşmuştur. Bu senaryo, İsrail'in bölgedeki temel çıkarlarının derin bir angajman gerektirmeksizin korunabileceği umudu taşımışsa da Esed rejimi, destekçileri arasında denge kurmayı sürdürerek kendi hedefleri için azami destek almaya çalışmıştır.⁵ Öte yandan İran'ın rejim üzerinde elde ettiği geniş nüfuz sahasının dengelenmesi bağlamında Rusya-İran çıkarları arasındaki ayrışmanın önemli bir araç olduğu söylenebilir.⁶ İsrail de bu ayrışmadan istifade etmiş ve Rusya'nın hava sahasını kontrol ettiği Suriye içinde İran destekli unsurlara karşı harekâtlarını Moskova ile koordine etmiştir.⁷

İran, bu süreçte Hizbullah'a yönelik askerî olarak lojistik devamlılığı güvence altına almaya çalışmış; özellikle Golan çevresinde tesis ettiği yapılanmalar aracılığıyla İsrail üzerinde baskı kurmuştur. 2024 Ekim ayında İsrail'in başlattığı kara harekâtına kadar İsrail'in kuzeyinde, Lübnan'da Nakura'dan Suriye'nin Ürdün sınırına kadar uzanan geniş bir milis yapılanması söz konusu olmuştur.⁸ Bu yapılanma İsrail tarafından tehdit olarak konumlandırılmıştır.

Çok aktörlü ve kaotik iç savaş boyunca, rejimin birincil odağı kendi bekası olurken ülkenin kuzeyi, Şam'ın güney doğusu ve doğusunda birçok bölgede rejimin varlığı sembolik hâle gelmiş yahut da fiilen yok olmuştur. Öte yandan iç savaşın sebep olduğu tahribat, ülkede fiziksel yıkımın yanında toplumsal alanda da derin travmalara sebep olmuştur. İran, yer yer açlığa varan yoksulluk ve tamamen tahrip olan ekonomiyi kendi güvenliği açısından etkili şekilde kullanan bölgesel güç olmuştur. Devrim Muhafızları üzerinden ülkedeki birçok etnik, mezhebî ve dinî gruptan istifade etmeye muvaffak olan İran hem rejim üzerinde etkinliğini artırmış hem de ülkenin birçok bölgesinde rejimi dahi aşan bir nüfuz elde

Çok aktörlü ve kaotik iç savaş boyunca, rejimin birincil odağı kendi bekası olurken ülkenin kuzeyi, Şam'ın güney doğusu ve doğusunda birçok bölgede rejimin varlığı sembolik hâle gelmiş yahut da fiilen yok olmuştur. Öte yandan iç savaşın sebep olduğu tahribat, ülkede fiziksel yıkımın yanında toplumsal alanda da derin travmalara sebep olmuştur.

4 Seth G. Jones, "The Escalating Conflict with Hezbollah in Syria", CSIS Brifes, CSIS, Haziran 2018.

5 Elizabeth Tsurkov, "Israel's Deepening Involvement with Syria's Rebels", *The War on the Rocks*, 14 Şubat 2018.

6 "A look at Russian and Iranian rivalry in Syria", *TRT World*, 22 Aralık 2020.

7 Maria Tsvetkova, "Israel, Russia to coordinate military action on Syria: Netanyahu", *Al Jazeera*, 21 Eylül 2015.

8 "Iran's Networks of Influence in the Middle East", *The International Institute for Strategic Studies*, Londra, 2019, s. 68.

etmiştir. Hatta İran; Halep, Rakka, Deyrizor'da Sünni kesimler arasından dahi milis grupları yanına çekebilmiştir.⁹

Tahran, bu doğrultuda eğitim, kültür, sosyal hizmetler, altyapı hizmetleri, ekonomik destekler ve Şiileştirme faaliyetleri gibi sivil alanda birçok çalışma yürütmüştür.¹⁰ Ekonomik alanda Wafa Telecom¹¹ gibi doğrudan Devrim Muhafızları ile ilişkili stratejik telekomünikasyon altyapısına kadar uzanan geniş bir yelpazede nüfuzunu artıran İran, kültür alanında da vakıflar ve yardım kuruluşları gibi yapılarla nüfuzunu sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Burada temel amaç İran'ın askerî varlığı sona erse dahi bölgedeki nüfuzunu kalıcı kılmaktır. Sonuç olarak Şii milisler ve rejim ortaklığında şiddet üzerinden halkın geniş bir kesimi zorunlu göçe zorlanmış ve demografide kayda değer değişiklikler yapılmıştır.¹² Buradaki askerî etkinlik daha görünür ve dengelenmesi daha mümkün bir mesele iken İran'ın yumuşak güç tesisine yönelik çabaları ve ekonomik alanı kontrol altına almaya yönelik faaliyetleri İsrail açısından ciddi bir sınama olmuştur.

Söz konusu tehdide cevaben sorunu dengeleme ve ertelemeye yönelik "Savaşlar Arası Harekât Doktrini"ni (SAH-M'aracha bein ha-Milchamot) geliştiren İsrail,¹³ kuzeyindeki tehlikeyi zayıflatma ve ertelemeye yönelik saldırılar gerçekleştirmiştir. İran destekli aktörlere yönelik, her biri amaç-sonuç ilişkisine göre dikkatlice hesaplanan noktasal olarak düzenlenen saldırılar, örgütün Suriye'nin güneyinde füze, roket ve diğer sofistike silahları üretmesini önlemek ve lojistik akışını baltalamak üzere gerçekleştirilmiştir. Ancak bu strateji hem doğası itibarıyla

kapsamlı bir sonuç vermemiş hem de Rusya'nın izin verdiği ölçüde saldırıların gerçekleştirilebilmesi gibi nedenlerle İsrail'in caydırıcılığını sorunlu kılan sonuçlar doğurmuştur. İsrail'in saldırılarının etkili olmasına rağmen sonuç vermemesi ve İran nüfuzunun zayıflatılmaması, İsrail'in caydırıcılığının daha da aşınmasına yol açmıştır. Keza İran'ın Suriye'de yumuşak güç unsurlarını da değerlendirebileceği bir alana sahip olması İsrail'in güvenliği çerçevesinde sorunlu ve dengelenmesi adına araçlara sahip olmadığı bir alandır.¹⁴ Bu kısır döngüde İsrail, kendi kısıtlılıklarının farkındalığıyla alternatif stratejiler geliştirmiş ve "İyi Komşuluk Operasyonu"nun temellerini atmıştır.

İsrail her ne kadar Suriye sahasında sert güç üzerinden faaliyet yürütse de yukarıdaki tablo İran karşısında kabiliyetlerinin sınırlılıklarını ortaya koymuştur. Bu farkındalık, muhtelif iddialara göre 2013'ten beri¹⁵ İsrail'i alternatif çözümler üretmeye itmiş ve kinetik saldırılara ek olarak Suriye'nin güneyini odağına alan insani yardım faaliyetleri ile kendisine müzahir, güvenli bir bölgenin inşasının nüveleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha önce de belirtildiği üzere bu politika, Lübnan'ın güneyindeki "İyi Çit Politikası"ndan açık izler taşımaktadır.

3. LÜBNAN'DA "İYİ ÇİT" POLİTİKASINDAN SURIYE'DE "İYİ KOMŞULUK" OPERASYONUNA

3.1. "İyi Çit" Politikası

Sınır ötesinde bir "güvenli bölge" tesisi, savaş koşulları dışında da İsrail'in yürüttüğü stratejinin

9 Navvar Saban, "Factbox: Iranian influence and presence in Syria", *Atlantic Council*, 5 Kasım 2020.

10 Anchal Vohra, "Iran Is Trying to Convert Syria to Shiism", *Foreign Policy*, 15 Mart 2021; Navvar Şaban, "Factbox: Iranian influence and presence in Syria", *Atlantic Council*, 5 Kasım 2020; Oula A. Alrifai, Nakissa Jahanbani ve Mehdi Khalaji, "Iran's Long Game in Syria", *The Washington Institute for Near East Policy*, 29 Mart 2021.

11 "Syrian company Wafa Telecom 'has links to Iran Revolutionary Guards': report", *The New Arab*, 13 Aralık 2022.

12 Martin Chulov, "Iran repopulates Syria with Shia Muslims to help tighten regime's control", *The Guardian*, 14 Ocak 2017.

13 Gadî Eisenkot ve Gabi Siboni, "The Campaign Between Wars: How Israel Rethought Its Strategy to Counter Iran's Malign Regional Influence", *The Washington Institute for Near Eastern Policy*, 4 Eylül 2019.

14 Eden Kaduri, "The Campaign between the Wars in Syria: What Was, What Is, and What Lies Ahead", *INSS*, 6 Mart 2023.

15 "Report: IDF Rescued over 2,000 Syrians Since 2013", *The Tower*, 12 Eylül 2015.

geri planındaki aklın bir sonucudur. Bu aklın iki ürünü olan "İyi Çit" Politikası ve "İyi Komşuluk" Operasyonu'nun önce Lübnan sonra Suriye'de, uyarlanarak birbirini tekrar eden senaryolar olduğu ifade edilebilir.

"...Saldırıya geçmek için hazırlık yapmalıyız; hedefimiz Lübnan, Ürdün ve Suriye'yi etkisiz hâle getirmek. Arap koalisyonunun en zayıf halkası Lübnan'dır; zira ülkedeki Müslüman yönetim yapaydır ve kolaylıkla istikrarsızlaştırılabilir. Litani Nehri'ni güney sınırı kabul eden bir Hristiyan devleti kurulmalıdır. Bu devletle bir ittifak tesis edeceğiz. Arap Lejyonu'nun askerî kapasitesini zayıflatıp Amman'ı bombaladığımızda, Transürdün'ü de tasfiye etmiş olacağız ve ardından Suriye düşecektir. Eğer Mısır çatışmayı sürdürmekte ısrar ederse Port Said, İskenderiye ve Kahire'yi bombalayacağız." ¹⁶ (David Ben-Gurion, Mayıs 1948)

Lübnan hükûmetinin "terör faaliyetlerini" engelleme yönünde herhangi bir adım atmayacağı açıkça ortadadır. Bu nedenle Lübnan topraklarında bir tampon bölge kurulması gereklidir. Böyle bir yapının oluşturulması kaçınılmaz olarak Lübnan topraklarının bir kısmının fiilî olarak ilhak edilmesini beraberinde getirecektir. ¹⁷ (Ariel Şaron, Aralık 1981)

Bu ifadeler de aslında İsrail'in komşu ülkelerde demografi/azınlık dengesi üzerinden ulusal güvenliğini sınır ötesi dizaynlarla sağlamak adına tesis ettiği işgal stratejisine ışık tutmaktadır.

Lübnan ile Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) arasında, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın ara buluculuğuyla şekillenen 1969 Kahire Anlaşması,¹⁸ Lübnan'ın güneyindeki Filistinli mülteci kamplarında bulunan silahlı grupların faaliyetlerine bir ölçüde resmiyet kazandırmış ve müteakip süreçte bu grupların İsrail'e tehdit oluşturmasına dolaylı olarak zemin hazırlamıştır.¹⁹ İsrail ise iç savaşın yarattığı otorite boşluğundan yararlanmak suretiyle Lübnan'ın güneyinde kendisiyle iş birliğine açık yerel unsurlarla iş birliği geliştirmiş ve bunları güçlendirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda bölgedeki aktörleri silahlandırmış ve örgütlemiştir.²⁰ Sonuç olarak bölgede dostane ilişkiler kurabildiği gruplardan mütevellit bir ağ kurmaya çalışmış, belirli grupların Filistinlilere yönelik menfi duygularını kendi nüfuzunu derinleştirmek için kullanmıştır.²¹

Bu süreç önce İsrail'in desteğiyle 1976'da kurulan Güney Lübnan Ordusunun (GLO) eğitilmesi ve finanse edilmesine evirilerek devam etmiştir.²² Özellikle Marunilerle kurulan temasın iş birliğine dönüşmesiyle birlikte İsrail, Fatima Kapısı üzerinden Lübnanlı sivillere tıbbi ve ekonomik destek sağlamış aynı zamanda bölgedeki yerel milislerle iş birliği geliştirmiştir. Bu dönemde Maruniler, özgürce İsrail'e girip çıkabilmiş ve çeşitli işlerde istihdam edilmiştir. Söz konusu grupların yaşadığı bölgelerde üretilen malların Hayfa Limanı üzerinden sevkiyatı dahi gerçekleşmiş; böylece Lübnan'ın güneyinde geniş bir sahada adeta İsrail'e müzahir, müreffeh bir bölge oluşması adına gerekli adımlar atılmıştır. Daha

16 Bar-Zohar, Michael, "Ben-Gurion: a biography", *Adama Books*, New York 1986, s. 166.

17 Noam Chomsky, "The Fateful Triangle-the United States, Israel and the Palestinians", *Pluto Press*, London 1999 s. 292. Söz konusu açıklamalar Chris Mowles'in "The Israeli occupation of South Lebanon" adlı makalesinde de bu hâliyle alıntılanmıştır.

18 "Unofficial Text of the Cairo Agreement between the Lebanese Authorities and Palestinian Commando Organisations", *The Interactive Encyclopedia of the Palestine Question*, 3 Kasım 1969.

19 William Harris, "Lebanon A History, 600-2011", *Oxford University Press*, New York 2012, s. 222.

20 "Lessons form Lebanon", *Israel Policy Forum*, 28 Nisan 2017.

21 Nour Samaha, "Long Read: Israel's Quiet Campaign to Gain a Foothold in Southern Syria", *The New Humanitarian*, 15 Haziran 2017.

22 Mordechai Nisan, "Did Israel Betray Its Lebanese Allies?" *Middle East Quarterly* 7, no. 1, Kış 2000.

İsrail, Lübnan'daki yerel aktörlerle iş birliğini yalnızca askerî zeminde değil yumuşak güç unsurları üzerinden de şekillendirmiş, güneydeki halka yönelik desteklerle bölgede nüfuzunu yaymaya ve askerî müdahalesine zemin hazırlamaya çalışmıştır. Genel olarak 1976-2000 yılları arasında İsrail tarafından uygulamaya konulan bu faaliyetler, "İyi Çit" Politikası olarak adlandırılmıştır.

sonra bölgedeki gruplar sözde Özgür Lübnan Devleti adıyla bağımsızlığını ilan etmişse de bu hamle uluslararası arenada kabul görmemiştir.²³ Bu yapı 1978 ve 1982 işgallerinde İsrail'le koordine olmuştur. Bu strateji üzerinden Lübnan'da bir tampon bölge tesis eden İsrail, buradaki siyasi dengeleri kendi güvenliğine uygun bir şekilde değiştirmeye çalışmış ve özünde Lübnan'ın güneyini aşan bir dizayn çabasına girişmiştir.²⁴

İsrail, yerel aktörlerle iş birliğini yalnızca askerî zeminde değil yumuşak güç unsurları üzerinden de şekillendirmiş, güneydeki halka yönelik desteklerle bölgede nüfuzunu yaymaya ve askerî müdahalesine zemin hazırlamaya çalışmıştır. Genel olarak 1976-2000 yılları arasında İsrail tarafından uygulamaya konulan bu faaliyetler, "İyi Çit" Politikası olarak adlandırılmıştır. Ancak bu tür stratejik ittifakların, ortak çıkarlar çerçevesinde doğduğu unutulmamalıdır. GLO, İsrail'in dizaynı da olsa Lübnanlı bir yapı olarak kurulmuş ve Lübnan siyasi sisteminde ortaya çıkan eğilimlerin bir uzantısını teşkil etmiştir. Bu yapı, her şeyden önce kendi yerel çıkarlarını -yani İsrail sınırına yakın köy ve kasaba sakinlerinin çıkarlarını- gözetmek amacıyla

hareket etmiştir.²⁵ O dönem Lübnan'ın güneyinde yaşayan birçok etnik, dinî ve mezhepsel grup -Dürzîler, Hristiyanlar ve Şiiler- GLO bünyesinde farklı seviyelerde temsil edilmiştir. Bu gruplar hem bölgedeki mevcudiyetleri hem de İsrail ordusu ile geliştirdikleri anlamlı iş birliği ile İsrail'in ulusal güvenliğine ciddi katkı sunmuştur.²⁶ İsrail'in bölgede askerî varlığının süresinin uzaması ise kendi adına istenmeyen sonuçlara yol açmıştır. 1978 yılındaki Litani Operasyonu ile FKÖ'nün bölgedeki varlığının sonlandırılmaması üzerine 1982'de gerçekleşen işgal, Hizbullah'ı ortaya çıkaran en temel faktör olarak gösterilmektedir.²⁷

"İyi Çit" Politikasının temel amacının askerî bir müdahaleye hazırlık olup olmamasından bağımsız olarak İsrail'in 1982'deki Lübnan müdahalesini kolaylaştırıcı rol oynadığı bir gerçekliktir. 2000 yılında İsrail'in Güney Lübnan'dan çekilmesiyle "İyi Çit" Politikası fiilen sona ererken GLO bünyesinde yer alan birçok Maruni, İsrail'e göç etmek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak İsrail'in Lübnan'daki askerî ve siyasi mimariyi kendi lehine yeniden şekillendirme girişimi, istenenden oldukça farklı olarak kendi aleyhine sonuçlar doğurmuştur. Ehud Barak'ın 2006'da

23 James A. Reilly, "Israel in Lebanon, 1975-1982", *MERIP*, Eylül-Ekim 1982.

24 Eyal Zisser, "The Maronites, Lebanon and the State of Israel: Early Contacts", *Middle Eastern Studies*, Vol. 31, No. 4, Ekim 1995, s. 889.

25 Gershon Hacohen, "The Abandonment of the South Lebanon Army: A Moral and a Strategic Failure", *Begin Sadat for Strategic Studies*, 24 Mayıs 2020.

26 A.g.e.

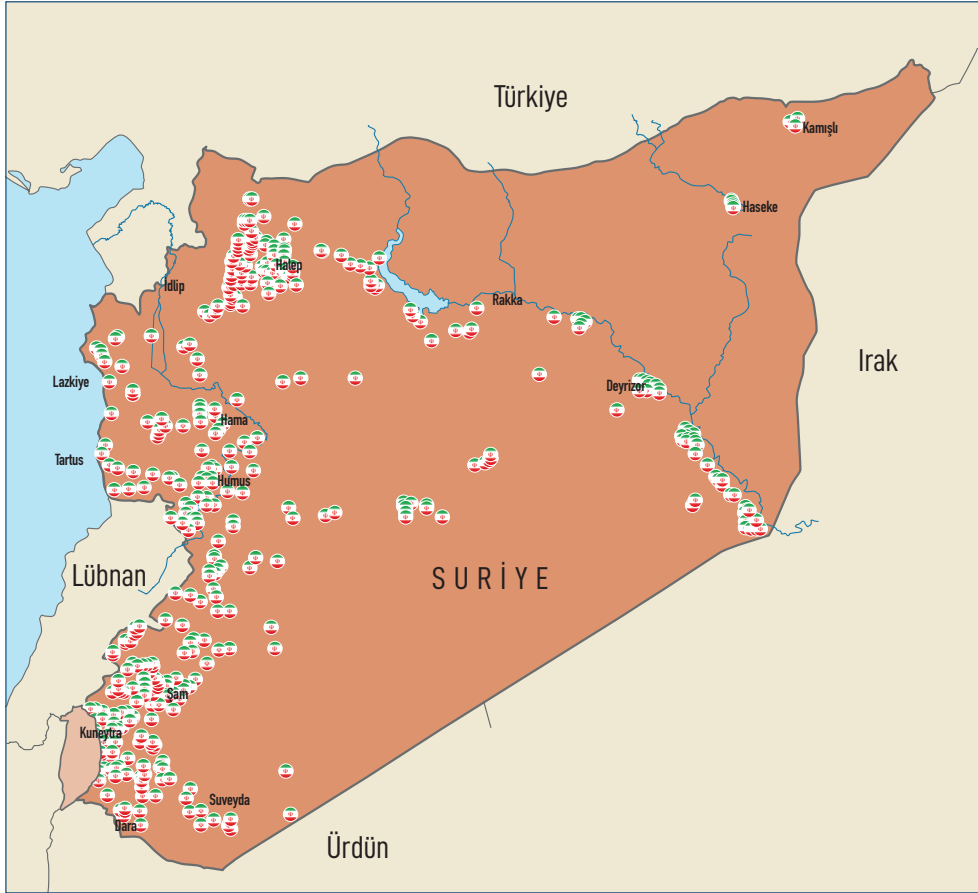
27 Augustus Richard Norton, "Hezbollah A Short History", Princeton University Press, Princeton, 2007, s 33.

Newsweek'e verdiği röportaj ise meselenin özeti niteliğindedir: "Lübnan'a girdiğimizde ortada Hizbullah diye bir şey yoktu... Hizbullah'ı ortaya çıkaran şey bizzat bizim orada bulunmamızdı".²⁸ Barak'ın da ifade ettiği gibi İsrail'in sınır ötesi müdahale ve işgalleri, kendisine karşı direniş gruplarının teşkilini ve genişlemesini kolaylaştıran etkiler bırakabilmektedir.

3.1. Suriye'de "İyi Komşuluk" Operasyonu

İç savaş süresince, başta Hizbullah olmak üzere İran destekli unsurların Golan Tepeleri'ne komşu bölgelerde özellikle de Kuneytra, Dera ve Süveyda eksenine mücavir bölgelerde mevzi kazanma çabaları, İsrail'in tehdit algısında belirleyici bir yer tutmuştur. Akdeniz kıyısından Ürdün sınırına uzanan hatta İran destekli aktörlerin ve İsrail'in tehdit olarak değerlendirdiği muhalif unsurların varlık göstermesi, İsrail'in iç savaş bağlamındaki güvenlik politikalarını yönlendiren başlıca dinamiklerden biri olmuştur. Burada ayrıca 2006 Savaşı'na kıyasla kapasitesini 5-6 kat artıran Hizbullah'a giden lojistik hatların kesilmesi meselesine parantez açmak gerekmektedir ki İsrail adına en önemli meselelerden birisi de bu lojistik yolların kesilmesi olmuştur.

Harita 1: 2023 Yılı Ortasında Suriye'de İran Destekli Unsurların Konuşlanması

Kaynak: Jusoor Center

İsrail, İran destekli aktörlerin konuşlanması bağlamında stratejik davranmış, iç savaş denklemini müdahil bir görüntü vermeksizin Kuneitra yakınlarında İran destekli aktörlerin bulunmasındansa muhalif grupların kontrolünü tercih etmiştir.²⁹ İsraili bir yetkili bu durumu şöyle açıklamaktadır: "İran ve Hizbullah'ın Suriye'de İsrail'e karşı bir cephe kurma girişimi ciddi endişe kaynağıdır. Bu, 2011 öncesindeki durumu tersine çevirecektir: O dönemde Suriye ve İran, İsrail'e Lübnan üzerinden saldırmaktaydı; şimdi ise Hizbullah ve İran, İsrail'e Suriye üzerinden saldırabilir. Ayrıca İran'ın Batı Şeria'ya silah sevkiyatını kolaylaştırabileceğine dair kaygılar da bulunmaktadır. İsrail, böyle bir cephenin oluşmasına kesinlikle izin vermemekte kararlıdır."³⁰

Daha önce de ifade edildiği üzere bu tehdit algısı yalnızca askerî değil Devrim Muhafızları Ordusunun (DMO) sistematik olarak sosyal ve ekonomik alanda da yayılması şeklinde belirlenmiştir. Suriye sahasında kinetik saldırılar açısından bir harekât özgürlüğüne sahip olmakla birlikte yumuşak güç unsurları bağlamında İran'ın kabiliyetlerine karşı sınırlı alternatiflere sahip olan İsrail, iç savaşın ilk yıllarından itibaren ülkenin güneyine odaklanan ve genel olarak "akıllı güç (smart power)" niteliği taşıyan stratejisini olgunlaştırmaya başlamıştır.

Burada tarihsel olarak İsrail'e yönelik bölge halkındaki bakışın menfi olması ise temel bir kısıtlılıktır. Dolayısıyla hangi aktörlerle çalışılabileceği de hassas bir meseledir. Dekel ve Boms'a göre, İsrail adına bölgede ideal ortaklar arasında Suriye Devrimci Muhalifler Ulusal Koalisyonu'na bağlı bazı unsurlar ile Dürziler yer almaktadır.

İsrail'e sınırı olmamakla birlikte, daha sonra İsraili yetkililer tarafından "Kürtler" şeklinde anılan SDG/YPG yapılanması ve uzun vadede Nusayriler de dolaylı biçimde bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu grupların İsrail ile iş birliği potansiyeline ilişkin değerlendirme, aşağıdaki dört değişkeni dikkate almak durumundadır:³¹

1. Aktörlerin, İsrail-Suriye sınırında rutin güvenlik ve sükûnetin korunmasına katkıda bulunma kapasitesi,
2. Bölgesel, mezhepsel, etnik ve siyasi temellere dayanan geniş ve köklü koalisyonları temsil etme ve iç savaşın nihai aşamasında Suriye'nin (veya en azından Suriye'nin bir bölümünün) gelecekteki siyasi haritasının şekillenmesinde rol oynayabilecek durumda olma kapasiteleri,
3. Söz konusu aktörlerin hem Suriye kamuoyu nezdinde hem de bölgesel ve uluslararası arenada sahip oldukları meşruiyet,
4. İsrail'den ideolojik olarak oldukça uzak olan diğer aktörleri, radikal Selefi gruplar da dâhil olmak üzere etkileme yetenekleri.

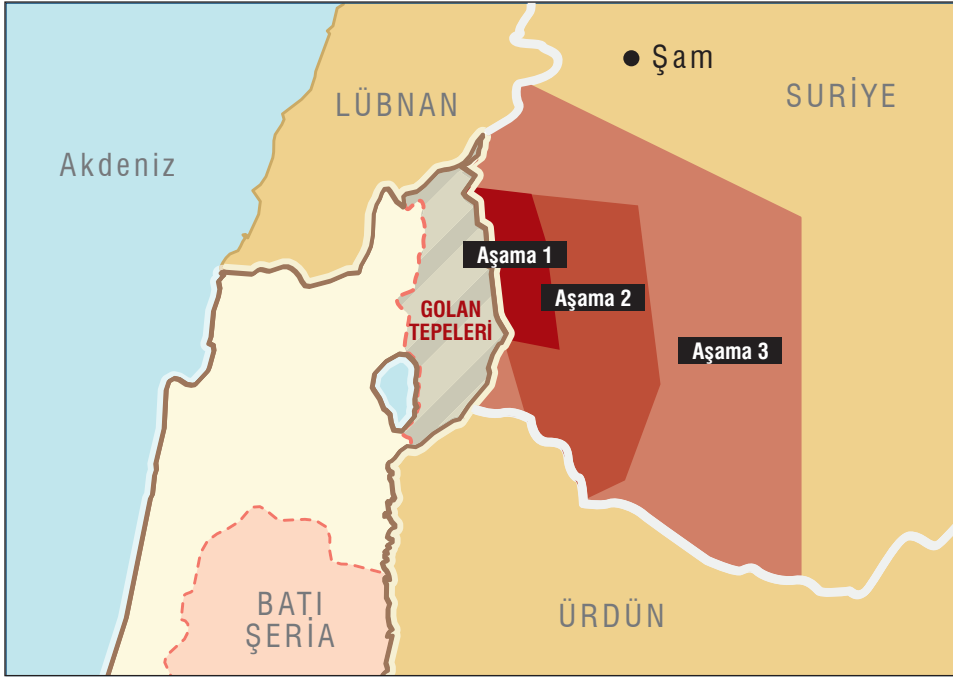
2013 itibarıyla bu fırsatı gören İsrail, Suriye'nin güneyinde üç aşamalı bir güvenli bölgenin inşasına imkân verecek ön çalışmalara başlamıştır. "İyi Komşuluk" Operasyonu'nun temelleri de işte bu kapsamda atılmıştır. İran'ın nüfuzuna karşı İsrail, muhaliflerin kontrolündeki bölgelere örtülü erişim sağlamayı hedeflemiştir. İlk etapta amaç daha sonra güvenli bölgeye dönüşecek olan Golan Tepeleri'nin ötesinde yaklaşık 40 kilometre derinlikte bir cep oluşturmak olmuştur.³²

29 "New Approach in Southern Syria", *International Crisis Group*, Middle East Report No. 163, 2 Eylül 2015, s.19.

30 A.g.e.

31 Udi Dekel, Nir Boms ve Ofir Winter, "Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel", *INSS*, Memorandum No. 156, Ağustos 2016, s. 60.

32 Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria", *The Intercept*, 23 Ocak 2018.

Harita 2. İsrail'in Üç Aşamalı Güvenli Bölge Planı

Kaynak: *The Intercept* (2018)

Crisis Group'un, Şubat 2015'te, Hizbullah yetkililerine dayandırdığı açıklamalar da güvenli bölge iddialarını doğrular niteliktedir. Buna göre Hizbullah yetkilileri ve örgüte yakın medya organları, İsrail'in yerel vekiller aracılığıyla Suriye içinde nüfuz kurabileceği, Kuneytra ve Batı Dera'da, 1985-2000 yılları arasında Güney Lübnan'da oluşturulan "güvenlik şeridine" benzer bir yapının oluşma riskine işaret etmiştir. 2015 yılında Hizbullah ve İran'ın Suriye'nin güneyindeki artan askerî varlığı, böyle bir tampon bölgenin oluşumunu engellemeye yönelik adım olarak nitelenmiştir.³³ Dolayısıyla güneyde İsrail'in oluşturacağı böyle bir yapının temellerinin de 2014'e kadar gittiği bu durumun İran ve İran destekli aktörler tarafından da idrak edildiği değerlendirilebilir ki bu tarihler, İsrail'in 2013 itibarıyla başlayan insani yardımlarıyla da paralellik göstermektedir.

Bu kapsamda İsrail özellikle güneyde, 1974 Ayrışma Bölgesi'ne komşu bölgelerde; Kuneytra, Dera ve Süveyda'ya kadar geniş bir sahada, insani yardım faaliyetleri yürütmüş, etnik ve mezhebî gruplarla ilişkilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu çerçevede mezkûr bölgede kendisine müzahir, müzahir değilse de daha nötr bir topluluğun inşasına çabalamıştır. Sahada NGO'lar (Non-Governmental Organization-Hükûmetlerle bağı olmayan kuruluşlar) ve İsrail ordusuna bağlı unsurlar aracılığıyla -İsrail içinde ve sınır ötesinde- tıbbi tedavi imkânları, eğitim, tarım gibi alanlarda ortak projeler aracılığıyla etki kurulmaya çalışılmıştır.³⁴ Bölge halkına gıda desteği ve sağlık hizmetleri sağlanmış; zamanla bu yardımlar muhalif gruplara yönelik askerî ve aynî destek niteliği de kazanmıştır.³⁵

33 "New Approach in Southern Syria", *International Crisis Group*, Middle East Report No. 163, 2 Eylül 2015, s.17.

34 Nour Samaha, "Israel's "Safe Zone" Is Creeping Farther Into Syria", *The Intercept*, 23 Ocak 2018.

35 A.g.e.

2016 sonrasında ise bu faaliyetler tedricen ahenileşmiş hatta İsrail ordusu bölge sakinleriyle daha iyi koordine olabilmek için bir irtibat birimi kurmuştur.³⁶ Bu birim, sakinlerin İsrail'e gidip gelmelerini kolaylaştırmak üzere organize olmuş düzenli gıda, giysi, inşaat ekipmanı ve eğitim malzemesi sevkiyatı gerçekleştirmiştir.³⁷ Bölgedeki görgü tanıklarının da raporladığı üzere İsrail ordusunun kontrolündeki otobüslerin Suriye'nin güneyine girip çıkması ve Kuneytra'dan İsrail'e yolcu taşıması o dönem sıradan bir meseleye dönüşmüştür.

Bölge halkından İsrail'e tedavi için gönderilenler genellikle Safed, Hayfa ve Galile'deki

hastanelerde tedavi görmüştür. Ziv Tıp Merkezi, Hadassah Hastanesi, Rambam Hastanesi, Poriya Tıp Merkezi, Galile Tıp Merkezi, Holon'daki Wolfson Medical Center bu hastanelerden başlıcalarıdır.³⁸ Bazı hastaların birkaç gün, bir ay ya da bir buçuk yıla kadar bu hastanelerde kaldıkları, bu süre zarfında İbrance öğrenme ve yeni çevrelerine uyum sağlama fırsatı buldukları iddia edilmektedir.³⁹ Mayıs 2025'e gelindiğinde ise İsrail, sınır ötesinde Hader'de bir sahra hastanesi kurmuş ve "Dürzilere ve diğer azınlıklara yönelik" sağlık hizmeti sağlamaya başlamıştır ki bu İsrail'in sınır ötesindeki ilk sahra hastanesi değildir.⁴⁰

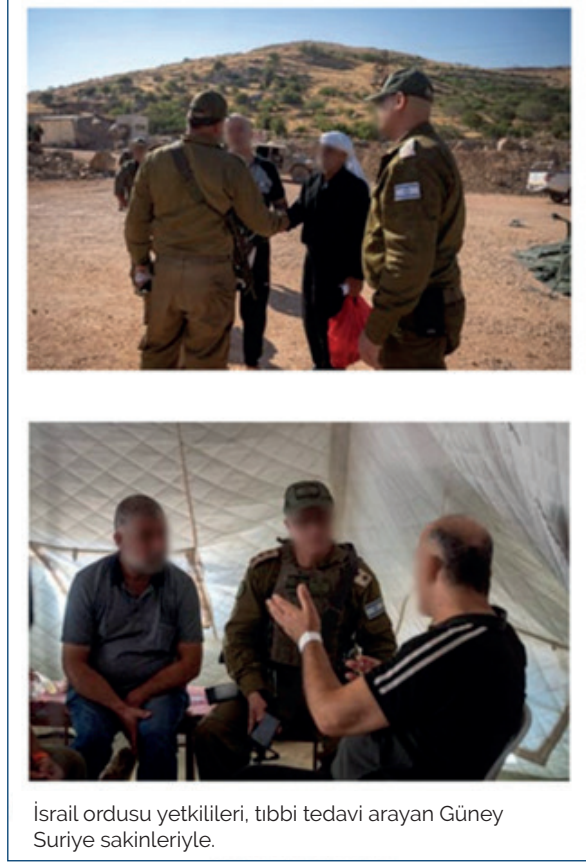
36 "At Syrian border, IDF seeks closer contact with civilians on other side", *The Times of Israel*, 29 Mayıs 2016.

37 Linda Gradstein, "An IDF Program that Saves the Lives of Syrian Children", *Hadassah Magazine*, Temmuz 2018.

38 "Israeli Nurse Delivers Syrian Baby", *The Tower*, 9 Şubat 2014; Udi Dekel, Nir Boms ve Ofir Winter, "Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel", *INSS, Memorandum*, No. 156, Ağustos 2016, s. 73, 74.

39 Nour Samaha, "Long Read: Israel's Quiet Campaign to Gain a Foothold in Southern Syria", *The New Humanitarian*, 15 Haziran 2017.

40 İsrail Ordusu Sözcüsü Nadav Shoshani Substack Hesabı, 21 Ağustos 2025, <https://substack.com/redirect/09db22cc-cf0e-4101-bb6c-d8f7162d4d8c?j=eyJ1IjoiMnk3bTdpln0.5T3eDzGUQPU9sf83xYNoMEEgSSWzRyiNJoGQoHU1Xo>.

İsrail ordusu yetkilileri, tıbbi tedavi arayan Güney Suriye sakinleriyle.

Kaynak: İsrail Ordusu Sözcüsü Substack

İsrail'le iş birliği, bazı muhalif gruplar açısından coğrafi olarak yakınlığın da getirisiyle İran destekli milisler ve Hizbullah'a karşı ortak tehdit algısı üzerinden şekillenmiştir.⁴¹ Bu durum, sahadaki ittifakların bazı gruplar açısından ideolojinin geri plana itildiği ve pragmatik güvenlik hesaplamalarının baskın geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. İkincisi, uzun yıllardır süren istikrarsızlık Suriye'nin birçok bölgesinde ciddi bir insani krize sebep olmuştur. Bundan kaynaklı olarak halkın çektiği açlığa varan mağduriyet İran'ın yumuşak gücünün dengelenmesi adına İsrail'e de alan açmıştır. Bölgedeki gruplarla İsrail iş birliğini kolaylaştıran üçüncü önemli detay ise bölgedeki dağınık muhalif fraksiyonların gevşek bir hiyerarşi içinde hareket etmesi ve pragmatik gerekçelerle alternatif çözüm arayışlarına yönelmesi olmuştur. İç savaşın ağır şartlarında, çok ciddi lojistik sorunlar yaşayan bölgedeki gruplar arasında tam bir eşgüdümün sağlanamamıştır. Dolayısıyla zaman zaman aynı çatı grup altında yer alan yapılar farklı bölgelerde, yaşamsal çıkarlarının gerektirdiğini değerlendirerek çeşitli aktörlerle angajman kurmuştur. Güney Cephesi'nde faaliyet gösteren bazı fraksiyonların, ideolojik söylemlerinden uzaklaşarak resmiyet kazanmasa da operasyonel çıkarlar doğrultusunda İsrail ile örtülü temaslar geliştirmeleri de bu sayede gerçekleşmiştir.⁴² Bu gruplardan bazıları için İsrail'in desteği, Hizbullah başta olmak üzere İran destekli unsurların yanı sıra DEAŞ ve diğer radikal dinî motivasyonlara sahip örgütlere karşı bir seçenek olarak görülmüş-

41 Ariel Ben Solomon, "Syrian rebels call on Israel to bomb Hezbollah-Iran-Syria positions", *The Jerusalem Post*, 12 Şubat 2015.

42 Boms, Dekel ve Winter, "Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel", s. 33

İsrail'in vizyonuna uygun olarak bölgede "Batı yanlısı, görece müreffeh geniş bir cep" oluşması, bunun zamanla bir tampon bölgeye dönüşmesi ve imkân dahilinde ise bu modelin Suriye'nin kalanına örnek olması öngörülmüştür.

tür. Dolayısıyla sahadaki zorluklar, İsrail'in nüfuzunu bölgeye taşımak adına yaptığı çalışmalar bağlamında kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir.

İsrail'in vizyonuna uygun olarak bölgede "Batı yanlısı, görece müreffeh geniş bir cep" oluşması, bunun zamanla bir tampon bölgeye dönüşmesi ve imkân dahilinde ise bu modelin Suriye'nin kalanına örnek olması öngörülmüştür. Haziran 2014'te, aralarında Güney Cephesi'ni temsil eden bazı muhaliflerin de bulunduğu gruplar, İsrail'le koordineli biçimde rejim güçlerini ve radikal Selefi unsurları Golan'dan uzaklaştırmayı, bu bölgede kendi ajandalarına uygun yerel bir özerk yapı kurmayı hedefleyen sınırlı bir plan geliştirmiştir. Bu yapının kısa vadede Suriye genelinden bağımsız kalması ancak uygun koşullarda ülke geneline örnek teşkil etmesi öngörülmüştür. Plan iki aşamalı olarak yapılandırılmıştır. Kısa vadede, müşterek komuta yapısı kurulması, Ürdün'de yerel ve sürgündeki savaşçıların eğitimi, silah temini ve bütüncül bir askerî stratejinin oluşturulması amaçlanmıştır.⁴³ Uzun vadede ise eğitim, din, ekonomi, hukuk, toplumsal yapı, istihdam, kültür ve kadın hakları gibi alanlarda sivil reform girişimlerinin uygulanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede planın savunucuları gayri resmî temaslar

yoluyla yerel halkı İsrail'le iş birliği fikrine ısındırmaya yönelik adımlar atmıştır.⁴⁴ 2014 yılına ait Birleşmiş Milletler Gözlemci Gücü (UNDOF) raporlarında, İsrail ile Golan Tepeleri'ndeki silahlı muhalif gruplar arasında çeşitli iletişim kanallarının bulunduğu teyit edilmiştir.⁴⁵

Burada altı çizilmesi gereken diğer önemli bir mesele ise muhaliflerin oluşturduğu tehdidin rejim üzerindeki baskısı ile bunun karşısında rejimin Rus desteğiyle güneye inmesidir. Muhalifler için bu minvaldeki yaşamsal risklerin hemen hemen hepsi o dönem için İsrail'in bölgeye girmeye yönelik politikasını kolaylaştırıcı rol oynamıştır. Bu mücadele sayesinde İsrail'in hem ehvenişer olarak gördüğü Esed'in kalması yönündeki dolaylı politikalarına hem de "ılımlı muhaliflerin" iç savaşta daha radikal aktörler karşısında denge unsuru olması adına stratejik bir alan açılmıştır.

Daha önce de ifade edildiği gibi "İyi Komşuluk" Operasyonu, "İyi Çit" Politikasının bir devamıdır. Planlama ve yöntem açısından "İyi Çit" Politikası ile çok belirgin paralellikler taşımaktadır. Keza Lübnan'da da insani yardımlar üzerinden bölgede yürütülen çabalar çok geçmeden askerî ve maddi destekleri beraberinde getirmiş ve akabindeki askerî müdahalenin önünü açmıştır. Lübnan

43 A.g.e., s. 29.

44 A.g.e., s. 38.

45 Örneğin: "Report of the Secretary-General on the United Nations Disengagement Observer Force for the Period from 2 March to 16 May 2017", *United Nations*, S/2017/486, 8 Haziran 2017.

senaryosunda Lübnan'ın dizaynına yönelik geniş bir perspektif söz konusuysen Suriye sahasında da İsrail, güneyde kendi sınır güvenliğini garanti altına alırken gerekirse olası askerî müdahaleye zemin hazırlanmasını ve orta-uzun vadede Suriye'nin geleceğini kendi güvenlik çıkarlarına uygun olarak dizaynını hedefleyen bir strateji benimsemiştir.⁴⁶ "İyi Çit" Politikası, 1982'de Lübnan'ın işgaline zemin hazırlarken "İyi Komşuluk" Operasyonu da İsrail'in olası bir askerî müdahalesine meşruiyet alanı sağlama amacı taşımakta ve kolaylaştırıcı bir rol üstlenmektedir ki şimdiden kısıtlı da olsa bölgeye askerî olarak girmiştir. Devrim sonrasında güneyde Dürzi grupların İsrail'i müdahaleye davet etmesi⁴⁷ de yıllara sâri bu faaliyetlerin ve hazırlıkların bir ürünü olduğu ifade edilebilir.

Kaynak: "Good Neighbors: Friendships Unlimited", TBN Israel YouTube Sayfası, 25 Ocak 2018, https://www.youtube.com/watch?v=DbM_39GBWog. (Videodan alıntıdır.)

3.3. Yardımların Şekli, Örnekler ve Bugüne Yansımaları

İfade edildiği üzere İsrail'in, Suriye'nin güneyindeki stratejisinin aracıları olarak NGO'lar (Non-Governmental Organization-Hükümet Dışı Vakıflar) kritik rol oynamıştır. Bu noktada birkaç yapı ve isim dikkat çekmektedir. İsraili-Amerikalı iş adamı Moti Kahana tarafından kurulan İsraili bir STK olan Amaliah, işgal altındaki Golan Tepeleri ile Suriye kontrolündeki topraklar arasındaki 1974 Ayrışma Bölgesine komşu olan Kuneytra'da 2016 itibarıyla faaliyetlerine başlamıştır. Bu STK, Dera'da yerel ortaklarla birlikte çalışmış ve güvenli bölge misyonunu Suriye'nin içlerine doğru genişletmeye gayret etmiştir. Amaliah'ın, projelerinin çoğu güneyde yer almakla birlikte Kahana, muhaliflerin kontrolündeki kuzeye de yabancı olmadığını iddia etmiştir.⁴⁸ Bu yapı, güneyde İsraili yetkililerle iş birliği içinde nispeten bir hareket serbestisi içinde faaliyetlerini yürütmüştür. Bu

46 Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria", *The Intercept*, 23 Ocak 2018.

47 Daniel Chardell, "Israel, the Syrian Druze, and the Ghosts of the 'Responsibility to Protect'", *The War on the Rocks*, 14 Ağustos 2025.

48 Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria".

şekilde bazı yerel muhaliflerin örgütlendiği konseylelerle çalışabilmiş ve İsrail'in kurmaya çalıştığı tampon bölgenin "birinci aşaması", bu yapının da desteğiyle başarıyla tamamlanmıştır. Dolayısıyla Suriye topraklarında İsraili STK'ların ve askerî personelin faaliyet gösterebileceği 10 kilometre genişliğinde bir nüfuz alanı tesis edilmiştir. İkinci aşamada ise bölgenin Dera'ya doğru genişlemesine çalışılmıştır. Burada İsrail'in, sivillerin tutumunu değiştirmekte zorlandığı ve kendisine yönelik tarihsel algıyı kırmada başarısız olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, halkın yaşamsal kaygılarının ön plana çıktığı belirli dönem ve vakalarda bu durumun İsrail'in siyasi ajandasına belirli ölçüde alan açtığı da gözlemlenmiştir.⁴⁹

Yardımlar kapsamında İsrail muhalif savaşçıların her birine ayda yaklaşık 75 dolar ödeyerek maaş sağlamış ve grupların Suriye karaborsasından silah satın almak için kullandıkları ek parayı tedarik etmiştir.⁵⁰ İsrail'in karşılığında aldığı hizmetle birlikte bu ödemeler, isyancılar arasında Esed'e bağlı birliklerin Suriye'nin güneyine ilerlemeye çalışması hâlinde İsrail'in müdahale edeceği beklentisine neden olmuştur. Bu gruplardan birçoğunun liderlerine göre, Suriye'nin güneyindeki gruplar son yıllarda İran destekli savaşçıların ve DEAŞ'lıların İsrail sınırı yakınlarında mevzilenmesini önlemeye yardımcı olmuştur.⁵¹

Suriye'deki STK-insani yardım modeli Gazze'de kopyalanmaya çalışılırken Kahana'nın kurduğu bir başka sivil kuruluş olan GDC'nin⁵² adı ateşkes ve savaş sonrası dönemde konuşlandırılacak

olan özel şirketlerle birlikte anılacaktır. Bunun ardından Amerikalı Evanjelik bir yapı olan Gaza Humanitarian Foundation-GHF⁵³ burada faaliyet göstermiş ve birçok Filistinlinin ölümünden sorumlu tutulmuştur.⁵⁴

4. GÜVENLİ BÖLGE STRATEJİSİNİN ERTELENMESİ

İsrail'in Suriye'deki hareket alanını kısıtlayan en kritik mesele bu ülkedeki Rus varlığı olmuştur. Keza Moskova'nın iç savaşa dahil sonrasında İsrail'in saldırıları Rus ordusu ile koordinasyon hâlinde gerçekleştirilmiştir.⁵⁵ Öte yandan Rusya ile rejim arasındaki ilişkiler, İran'ın rejimle kurduğu ilişkilerden farklı gelişmiştir. İran, tamamen kendi ajandası doğrultusunda, ülkenin birçok bölgesinde devlet dışı aktörler aracılığıyla rejimin egemenliğini sarsmaktan çekinmeyen faaliyetler yürütmüştür.⁵⁶ Bu şartlar altında rejim hem İran'la çalışmış hem de İran'ı dengelemek üzere alternatif iş birliklerini sürdürmüştür.⁵⁷

Rusya'nın iç savaşa müdahalesi, İsrail için Suriye sahasında ciddi bir kısıtlılık teşkil etmiştir. Zira İsrail açısından, geleneksel olarak bölge ötesi güçlerin Levant'a girişi ve kendisine karşı pozisyon alması kritik bir ulusal güvenlik açmazıdır. Teorik olarak İsrail'in yakın komşularına kıyasla askerî kapasitesi yeterli seviyededir. Ancak Ortadoğu'nun jeopolitik merkezi sayılan bu konum aynı zamanda tarih boyunca küresel aktörlerin müdahil olduğu bir alan açmakta; bu da İsrail için askerî tehditleri bölgesel boyuttan uluslararası boyuta taşımaktadır. Dolayısıyla İs-

49 *The Intercept*, 23 Ocak 2018, Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria".

50 Rory Jones, "Israel Gives Secret Aid to Syrian Rebels", *The Wall Street Journal*, 18 Haziran 2017.

51 Elizabeth Tsurkov, "Inside Israel's Secret Program to Back Syrian Rebels", *Foreign Policy*, 6 Eylül 2018.

52 GDC Resmi İnternet Sitesi, <https://www.gdc.company/>.

53 "The Military Operation in Jabalia and Post-War plans", *Strategiecs Think-Tank*, 28 Ekim 2024.

54 Vakfın Resmi İnternet Sitesi: <http://ghf.org>.

55 Nadav Pollak, "Israeli-Russian Coordination in Syria: So Far So Good?", *The Washington Institute for Near Eastern Studies*, 7 Aralık 2015.

56 Kheder Khaddour ve Armenak Tokmajyan, "Borders Without a Nation: Syria, Outside Powers, and Open-Ended Instability", *Carnegie Endowment for International Peace*, 10 Eylül 2024.

57 Maha Yahya ve Mohamad Hage Ali, "Russia's Balancing Act in the Levant", *Carnegie Endowment for International Peace*, 19 Eylül 2024.

rail'in askerî stratejisi çevresel tehditleri bertaraf etmeye odaklanırken diplomatik stratejisi ise doğal olarak küresel güçlerle ilişkileri yönetmeye zorlanır.⁵⁸ Ne var ki bu diplomatik denge bozulduğunda, İsrail yalnızca bölgesel değil, küresel ölçekte ağır sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedir.⁵⁹ Buna paralel olarak bölgede birçok asimetrik tehdide maruz kalan İsrail, Moskova ile görece pozitif ilişkilerini⁶⁰ bozarak burada İsrail karşıtı bir aktör olarak konumlanması riskini almak istememiştir. Dolayısıyla Rusya'nın Suriye'deki varlığı İsrail'in Suriye'deki planlarını, Moskova'yı karşısına almaktan imtina eden bir çizgiye çekerek onun izin verdiği ölçekte ifa edilebilmesine imkân tanımıştır.

2018 yılına gelindiğinde ise Rusya ara buluculuğunda rejim güçlerinin Dera ve Kuneytra'ya, yani Golan Tepeleri'ne komşu bölgelere geri dönmesine izin veren örtülü bir anlaşmaya varılmıştır. Bunun karşılığında Rusya'nın İran destekli milisleri Golan Tepeleri'nden 80 kilometre (40 ve 60 km şeklinde iddialar da mevcuttur) uzakta tutmaya ve İsrail'in Suriye'deki İran hedeflerine yönelik saldırılarını engellemeye söz verdiği iddia etmiştir.⁶¹ Bu gelişme ise İsrail'in bölgede

desteklediği grupları oldukça zor durumda bırakmış ve İsrail'in ihanetine uğradıkları şeklinde algılanmıştır.⁶² İddialara göre rejim güçleri yaklaşırken bazı muhalifler İsraili bağlantılarına ulaşarak Esad güçlerinin intikamından korktukları için sığınma talebinde bulunmuşlardır. İsraili yetkililer, 22 Temmuz gecesi az sayıda muhalif komutanın ve yakın aile üyelerinin İsrail'e girmesine izin vermiş, birçoğu ise geri çevrilmiştir.⁶³ Golan Şövalyeleri'ne (Fursan el-Colan) bağlı olduğu belirtilen dört isimin -Moaz Nassar (2 yıl İsrail'de yaşadıkdan sonra Venezüela'ya göç etmiş ve HTŞ'nin Halep'e ilerlemesinden 1 hafta önce bu ülkede infaz edilmiştir⁶⁴) ve Khaled Nassar (Abu Rateb), Seyfül Şam Komutanı Ahmad el-Nahs, Ceyşül Ebabil Komutanlarından Alaa el-Halaki'nin- rejim güçlerinin Dera ve Kuneytra'ya ilerlemesi sırasında İsrail'e kaçtığı iddia edilmiştir.⁶⁵ Bu şekilde İsrail'in güvenli bölge stratejisi Esed'in düşüşüne kadar ertelenmiştir. Öte yandan İsrail'in bölgedeki aleni faaliyetleri sona ermişse de tohumları atılan istihbari çalışmalarını sayesinde bölgede genişleyen nüfusunun sütte gerisinde devam ettiği özellikle devrim sonrasında anlaşılmıştır.

58 George Friedman, "The Geopolitics of Israel: Biblical and Modern, Worldview", *Stratfor*, 14 Mayıs 2011

59 A.g.e.

60 Lidia Averbukh ve Margarete Klein, "Russia-Israel Relationship Transformed by Syria Conflict", *Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs*, no. 37, Eylül 2018.

61 Michael Bachner, "Israel said in 'advanced talks' with Russia on Iranian pullout from Syria border", *The Times of Israel*, 31 Mayıs 2018.

62 Elizabeth Tsurkov, "Inside Israel's Secret Program to Back Syrian Rebels", *The War on the Rocks*, 14 Şubat 2018.

63 A.g.e.

64 "البيوزن يف 'الوجلا' ناسرف" ليصرف دئاق لتقم", *Enab*, 19 Kasım 2024.

65 Zen Adra, "Four rebel commanders flee to Israel as Syrian Army takes over Quneitra", *Almasdar News*, 22 Temmuz 2018.

II. İSRAİL'İN 8 ARALIK SONRASI SURİYE POLİTİKASI

İsrail güçleri, yakınlarını ziyaret etmek için İsrail'de bulunan Dürzilerin Suriye'deki köylerine dönmelerine izin verdi. Dürzilerin dönüşü sırasında İsrail güçleri, sınıra yakın Golan Tepeleri'ndeki Mecdel Şems bölgesinde yoğun güvenlik önlemleri aldı.

8 Aralık 2024 sonrası dönemde İsrail'in Suriye politikasında gözlemlenen dönüşüm, sınır güvenliği veya taktiksel angajmanları aşar nitelikte, ülkenin geleceğine dair jeopolitik tasavvurlar, güvenlik mimarisi ve bölgesel güç dengeleriyle iç içe geçmiş çok boyutlu bir stratejik yönelimin ürünüdür. 8 Aralık öncesi süreç, temelde devrim sonrasına hazırlık şeklinde değerlendirilebilir. Ancak İsrail'in güneyde inşa etmeye çalıştığı güvenli bölge vizyonunun konjonktür nedeniyle akamete uğraması, Tel Aviv'i daha müdahaleci ve zorlayıcı araçlara yöneltmiş; bu süreçte "parçalı ve sözde kantonlara ayrılan bir Suriye" amacı öne çıkmıştır. Suriye'nin üniter yapısını zaafa uğratacak olan bu yaklaşım, İsrail'in güvenlik çıkarlarıyla uyumlu, kontrol altında tutulabilir, zayıf ve istikrarsız bir çevre inşa etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede İsrail, başta Dürziler olmak üzere dini, mezhebî ve etnik azınlık topluluklarını araçsallaştırmakta, sınır ötesi askerî konuşlanmalar gerçekleştirmekte ve eski rejim kalıntılarına yönelik yoğun saldırılarla yeni düzenin şekillenmesine müdahil olmaktadır. Dolayısıyla İsrail'in angajmanı uzun

vadeli jeostratejik bir mühendislik çabasının parçası olarak okunmalıdır. Elbette bu stratejinin menfi etkileri ve bölgesel istikrara vurulacak böylesi bir darbe karşısında bölge ülkeleri de aksiyon almaktadır.

1. İSRAİL'İN NORM İNŞASI VE CAYDIRICILIK ARAYIŞI

Esed'in düşüşü ile Suriye'de çatışma iklimi sona ermiş, ülkedeki güvenlik denkleminin biçimlenmesi adına yeni bir evreye girmiştir. Bu yeni evre, yeni yönetim için devletini kurumlarıyla yeniden inşası, otoritenin tesisi, meşruiyet arayışı, bütün bunların neden olduğu sorumluluk ve kısıtlılıklarla beraber asayişin temini ve kalkınma gibi unsurları içermektedir. Bununla beraber şiddet tekelinin devletin eline geçmesi adına gösterilen çabalar⁶⁶ kalıcı istikrar arayışının önemli bir parçası olmuştur. İsrail ise devrimin hemen sonrasında yeni yönetimi hedef alan bir tırmandırma siyaseti yürütmekte (brinksmanship), bunun üzerinden siyasi ve güvenlik çıkarlarını uzun vadeli olarak garanti altına almaya

66 "Sharaa calls for 'state monopoly' on weapons during Syrian dialogue conference", *The Cradle*, 25 Şubat 2025.

çabalamaktadır. Burada temel amaç Suriye'deki gelişmeler sonrasında, 7 Ekim saldırısıyla beraber zarar gören caydırıcılığının restorasyonun kuzey ayağında *norm inşasıdır*.

Bu kapsamda Netanyahu, daha önce yapılan anlaşmaların, eski rejimin yıkılmasından sonra geçersiz olduğunu iddia ederek Golan'dan Dürzi Dağı'na kadar geniş bir alanın, sözde "silahsızlandırılmış bölgeye dâhil olduğunu" açıklamıştır.⁶⁷ Burada amaç askerî olarak bölgeye müdahalesine meşruiyet alanı sağlamak ve Şam'daki yeni yönetime kendi koşullarını dayatmaktır. Bir yandan 1974 Ayrışma Bölgesi'ndeki Alfa ve Bravo hatlarının yanı sıra Cebeli Şeyh'i (Hermon Dağı) işgal etmiş ve Dera istikametinde kısmen ilerlemiştir. Kendi Dürzileri üzerinden Süveyda ve Hader'deki Dürzileri etkilemeye çalışan İsrail yine Suriye'deki Dürzilerin güvenliğini gerekçe göstererek yeni yönetimin, Şam'ın güneyine inmesi durumunda müdahale edeceğini ve "ne pahasına olursa olsun Dürzileri koruyacağını" açıklamıştır.

Bu konuda Şam'a birçok kez ultimatoma veren İsrail, bağımsızlık ilan etmeye çalışan ve İsrail'e bölgeye müdahale etme çağrılarını yapan Dürzi Şeyh Hikmet Hicri liderliğindeki grubun Şam güçlerine saldırıları ile çıkan çatışmaları meşruiyet kaynağı olarak kullanmaya devam etmektedir. Temmuz 2025 ortasında Bedeviler ve Hicri'ye bağlı Dürziler arasında çatışmalar çıkmıştır. İsrail, bölgeye intikal eden Şam'a bağlı asayiş güçlerine ve ardından Savunma Bakanlığı ve Başkanlık Sarayı'na saldırmıştır.⁶⁸ Gelinek noktada İsrail ordusu, Suriye'nin güneyinde birçok evi yıkmış ve bölge sakinlerini yerinden etmiştir, bu süreçte Suriye içinde 9-10 ayrı noktada konuşlanmıştır. Dahası Suriye'nin güneyinde bazı üslere yönelik operasyonlar

gerçekleştirmekte, bazı şahısları kaçırarak İsrail'e götürmektedir. Gelişmeler bağlamında İsrail'in devrim sonrası Suriye kaynaklı tehdit algılarının üç ayağı olduğu değerlendirilmektedir:

Bunlardan ilki Suriye'de yeni yönetimin karakteristiği ve müteakip süreçte İsrail'in Golan'daki işgaline yönelik olası politikasıdır. Bu noktada Suriye'deki yönetim değişikliğinin İsrail'in caydırıcılık stratejisinin etkinliği üzerindeki tesirine yönelik mülahazalar ön plana çıkan temel hususlar arasında önceliklidir. Bölgede İsrail'le hasım olan ülkeler, geleneksel olarak ulusal güvenliği, rejim güvenliğiyle iç içe geçmiş aktörlerden oluşmaktadır. Bu rejimlerin sadece olası çatışma ve mağlubiyet bağlamında değil, kendi imajlarıyla da ilgili kaygıları İsrail'le sorun yaşamaktan kaçınmalarına neden olmaktadır.⁶⁹ Esed rejimi de 1973'ten bugüne bakıldığında bu sınıflandırmaya açıkça uymaktadır. Dolayısıyla Suriye'de halk desteği ile Esed'i indiren yeni yönetimin meşruiyet zeminini giderek genişletmesi, İsrail açısından uzun yıllardır ilk defa rejim bekasına indirgenmemiş bir güvenlik stratejisi belirlemesi riskini ortaya çıkarmıştır. Diğer bir deyişle Baas'ın tarihe karışmasıyla birlikte kapsayıcı ve çoğunluğun desteğini alma potansiyeline sahip bir yönetimin ülkede gücünü pekiştirmesi, İsrail'in caydırıcılığını dayandırdığı unsurlardan birisinin çökmesi anlamına gelmektedir. Nitekim İsrail, Suriye'de Esed'in düşüşü sonrasında Golan'daki nüfusu iki katına çıkarmaya yönelik 11 milyon dolarlık bir planı kabineden geçirmiştir.⁷⁰ Bu yeni yönetime açıkça bir mesaj niteliğindedir.

İkincisi, İsrail'in Suriye'de Esed sonrası düzene yönelik tahayyülünün de altyapısını oluşturan "güneyden, genele yayılan model" in, Şara'nın liderliğinde toprak bütünlüğünü önceleyen kapsayıcı Suriye tahayyülü tarafından aka-

67 Benjamin Netanyahu, "Statement by Prime Minister Netanyahu", *Israeli Government Official Website*, Temmuz 2025.

68 "Israel hits Syrian army HQ, near Damascus palace as Suwayda fighting rages", *Al Jazeera*, 16 Temmuz 2025.

69 Shmuel Bar, "Israeli strategic deterrence doctrine and practice", *Comperative Strategy*, 2020, 39:4, 328, 333-6.

70 Lazar Berman, "Cabinet approves \$11 million plan to double population of Golan Heights", *The Times of Israel*, 16 Aralık 2024.

mete uğratılmasıdır. Türkiye'nin de desteklediği Şara yönetimin ülkenin toprak bütünlüğünü ön-
 celeyen politikası İsrail'in ortaya
 koyduğu ayrıştırıcı vizyona karşı
 birleştirici bir alternatif teşkil et-
 miştir. Dolayısıyla yeni Suriye'nin
 inşasının Şara tarafından gerçek-
 leştirilmesi, İsrail'in "yeni fırsatlar"
 olarak gördüğü boşluğun, kendi
 tahayyülünün dışında şekillen-
 mesi anlamına gelmektedir. Do-
 layısıyla Şam'daki yeni yapının
 radikal geçmişine yapılan atıflar
 ve bunların "terörist" olduğu yön-
 nündeki iddialar ise esasen yeni
 yapının meşruiyetini hedef alan
 ve Batılı ülkelerdeki "radikalizm"
 endişelerini tahrik etmeye dayalı
 bir stratejinin parçasıdır. Esed'in
 düşmesi özellikle 7 Ekim sonra-
 sında İsrail açısından daha yöne-
 tilebilir bir sorun olarak görülse
 de HTŞ'nin Suriye'de benimsediği
 yönetim modeli ve geçirdiği gö-
 rece kapsayıcı dönüşüm, İsrail ta-
 rafından alternatif bir tehdit biçimi
 olarak değerlendirilmektedir. Yeni
 yönetime yönelik saldırılar ise bu
 geçiş sürecinin yarattığı yapısal ve
 güvenlik temelli sancılara işaret
 etmektedir.

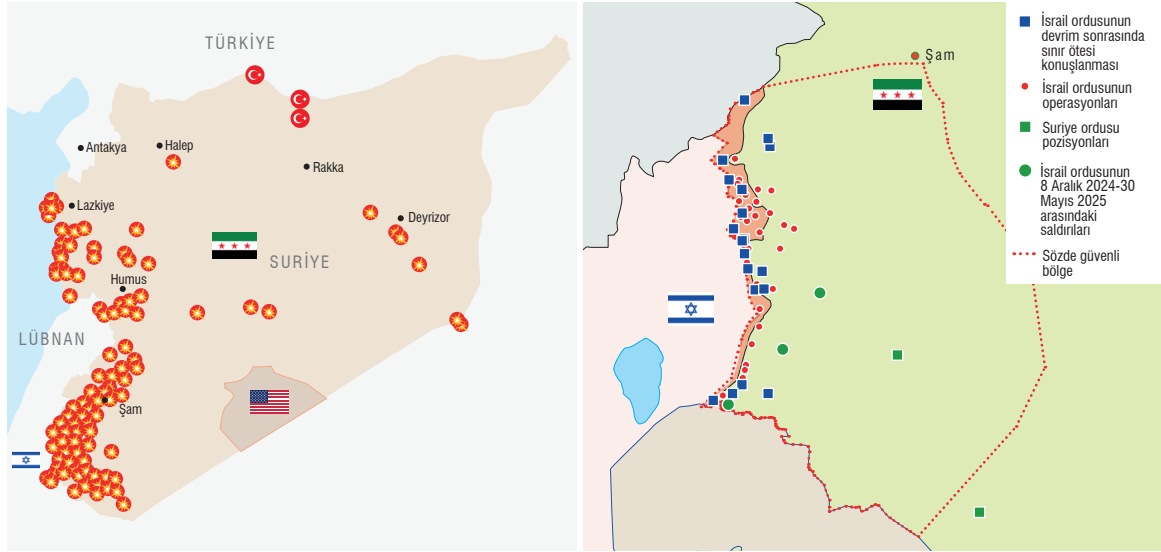
Üçüncüsü ise bölgede özellikle
 7 Ekim'den sonra İsrail'e en sert
 muhalefeti geliştiren, bunu eko-
 nomik yaptırımlara kadar götüren
 Türkiye'nin yeni yönetimle güçlü
 ilişkileri ve bölgede nüfuzunu ar-
 tırmasına karşı koyulmasıdır. Tür-
 kiye-İsrail ilişkileri özellikle 7 Ekim
 sonrasında meydana gelen insani

kriz dolayısıyla, 2010'lu yıllarda
 işaretleri görülen krizin daha derin
 bir tekrarını yaşamaktadır. Geline-
 noktada, Türkiye karşıtı geniş çap-
 lı bir ajandayı benimseyen İsrail,
 Suriye sahasını Ankara'ya karşı bir
 satranç tahtasına çevirmeye ça-
 lışmaktadır. İsrail, bu kapsamda
 "bölünmüş Suriye tasavvuru" ile
 paralel olarak SDG/YPG ile açık-
 tan yakınlaşma işaretleri vermiştir.

Ortadoğu'daki bölgesel kon-
 jonktürdeki dönüşüm, Türkiye'yi,
 askerî kapasitesi ve stratejik kül-
 türü ile bölge ülkelerinden kes-
 kin bir şekilde ayıran, NATO'nun
 en büyük ikinci ordusuna sahip
 bir ülke olarak İsrail'in bölgedeki
 manevra alanını zayıflatma kısıt-
 lama kabiliyetine sahip yegâne
 bölgesel güç konumuna getir-
 miştir. Haziran ayında yaşanan 12
 Gün Savaşı sonrası bu durum da-
 ha da belirginleşmiştir. Keza İsrail,
 giderek daha fazla tehdit olarak
 konumlandırmakta beis görmediği
 Türkiye'nin yerleşeceğini iddia
 ettiği bazı havaalanlarına yönelik
 saldırılar düzenlemiştir.⁷¹ Bu bağ-
 lamda İsrail'in faaliyetleri, kendi
 manevra alanını geniş tutmaya ve
 bunu rakiplerine kabul ettirme-
 ye yönelik çabaları içermektedir.
 ABD'nin ise Suriye'deki yeni yöne-
 timle ilişkilerinde ya şekillendirici
 ya da sınırlandırıcı olarak İsrail'in
 angajmanını etkilediği ifade edi-
 lebilir. Bu durum, iki ülke ilişkileri
 bağlamında teorik yönüyle daha
 kapsamlı olarak detaylandırıl-
 maktadır.

**Türkiye,
 İsrail'in bölgesel
 stratejisini
 doğrudan
 sınırlandırma
 kapasitesine
 sahip yegâne
 bölgesel aktör
 olarak öne
 çıkmaktadır.
 Ancak taraflar
 arasında
 olası çatışma
 senaryosu her
 iki aktör için de
 negatif sonuçlar
 doğuracaktır.**

71 Lior Ben Ari, "Turkey eyes strategic Syria airbase in deal with Islamist regime", *Ynet News*, 4 Nisan 2025.

Harita 3. Devrim Sonrası İsrail'in Sınır Ötesi Konuşlanması (Solda) ve Saldırıları (Sağda)

Kaynak: INSS ve AA.

1.1. Türkiye-İsrail İlişkileri ve Rekabetin Suriye Merkezli Olarak Yükselişi

Suriye'ye yönelik İsrail politikasının en önemli ayaklarından birisini Türkiye'nin yeni Suriye yönetimiyle ilişkileri ve buna paralel olarak Türkiye-İsrail ilişkilerindeki bozulma teşkil etmiştir. Türkiye özellikle 7 Ekim sonrasında bölgede İsrail'e yönelik en sert tepkiyi göstermiş, diplomatik çabalarını ekonomik ve ticari yaptırımlar üzerinden sert güce taşımıştır. Çalışma kapsamında detaylara girilmeyecekse de Periphery Doktrini (Çevre Doktrini) İsrail-Türkiye ilişkileri ve bunun Suriye'ye yansımaları adına önemli bir referans olarak değerlendirilmektedir. Buna göre hasım Arap milliyetçiliği rejimlerle çevrelenmiş bir bölgede İsrail'in ulusal güvenliğinin en önemli ayaklarından birisi Arap ve Müslüman olmayan çevresel aktörlerle kurulan stratejik bağlardır. Geleneksel olarak bu doktrinin en değerli sütunlarından birini ise Türkiye teşkil etmiştir.

Suriye'deki güncel durum örneğini değerlendirmek adına Periphery'nin, yalnızca devlet düzeyinde değil azınlıklarla iş birliği stratejisiyle de İsrail'in güvenliğine bölgede derinlik kattığının hatırlatılmasında fayda görülmektedir. Bu çok katmanlı ağ, İsrail'in hem bölgesel yalnızlık söylemini kırmak hem de Ortadoğu'nun "monolitik Arap coğrafyası olduğu" tezine karşı kendisini bölgenin doğal unsuru olarak konumlandırmak⁷² için geliştirdiği erken dönem güvenlik mimarisinin bir parçasıdır. Mevcut durumda terör örgütü PYD/YPG ve Dürzilerin belirli alanlarda kontrole sahip olmaları, İsrail'in buralara coğrafi erişimi, bu grupların İsrail'le ortak hasımlara karşı mücadele isteği ve İsrail'in bunlar üzerinden düşük maliyetli güvenlik türetebilmesi kriterlerine⁷³ göre ideal ortaklar olarak değerlendirilebilir. Sahadaki gelişmeler de bunu doğrularken özellikle Dürziler, 8 Aralık Devrimi sonrası İsrail'in askerî olarak bölgeye girerken iş birliği yaptığı ve meşruiyet devşirdiği ana unsur olmuştur. Tel Aviv, Şam'daki yeni yönetimi dinî temelli bir "marjinallik" algısına oturtarak Dürzilerin

72 Yossi Alpher, "Periphery: Israel's search for Middle East allies", *Rowman & Littlefield*, London 2015, 3 (Bu ifade daha önce "İsrail-Türkiye ilişkilerinde Öne Çıkan Faktörler (2010-2020) ve İlişkilerin Geleceği" adlı çalışmada aynı şekilde alıntılanmıştır).

73 A.g.e., 13.

korunması söylemini kendi müdahale doktrinine entegre etmiştir. Dolayısıyla İsrail'in 8 Aralık sonrasında Suriye sahasında yürüttüğü operasyonel planlama yalnızca İran'ın nüfuzunu değil, Türkiye'nin bölgesel nüfuzunu dengeleme stratejisini de içermektedir. Ankara'nın istihbarat, insani yardım ve yeniden inşa üzerinden Suriye'nin kuzeyinde kurduğu nüfuz, devrim sonrası yeni yönetimle ilişkileri sayesinde ülke sathına yayılmış, bu durum İsrail açısından tehdit ve kendi faaliyetleri adına kısıtlılık olarak algılanmıştır.

Sonuç itibarıyla, Türkiye-İsrail ilişkilerinin doğası artık güvenlik iş birliği potansiyelini zayıflatmaktadır. Zira İsrail'in güvenlik algısının zayıfladığı herhangi bir düzlem, alternatif iş birliği alanlarında diyalog imkanlarını zayıflatmaktadır. Gelinecek noktada, objektif bir gerçeklik olsun ya da olmasın İsrail için inşacı perspektiften Türkiye, caydırıcılığını test eden ve stratejik esnekliğini sınırlayan bölgedeki tek aktör konumundadır. Bu bağlamda iki ülke arasındaki ilişki, Suriye özelinde bir "nüfuz alanı savaşı" karakteri kazanmış ve iş birliğinden çok karşılıklı dengeleme mücadelesine evrilmiştir. Bu denklemde Türkiye, İsrail ve yeni Suriye yönetimi arasında, ABD'nin eksen teşkil ettiği bir mücadele rejimi türemiştir. Dolayısıyla bu yeni güç dengesi, Türkiye ile İsrail arasındaki rekabet dinamiklerinin daha belirgin hâle geldiği anlamında gelmektedir.

Suriye, devrim sonrası dönemde bu rekabetin ilk sınama alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu şartlar altında, Suriye yönetimi ve İsrail arasında süren görüşmeler ve güvenlik konusunda anlayışa varılması çabaları, bu konuda Türkiye'nin de müspet tavrı önemli bir detaydır. Suriye'nin ekonomi ve kalkınma önceliği, coğrafi ve stratejik konumuyla birleştiğinde, bu ülkenin Türkiye ile İsrail arasında bir tampon devlet konumuna doğru evirildiğine yönelik güçlenen bir intiba söz konusudur. ABD'nin Suriye politikasında dengeleyici bir yaklaşım benimsemesi ve Ankara'nın ihtiyatlı tutumu, bu rolün pekişmesine neden olmaktadır.

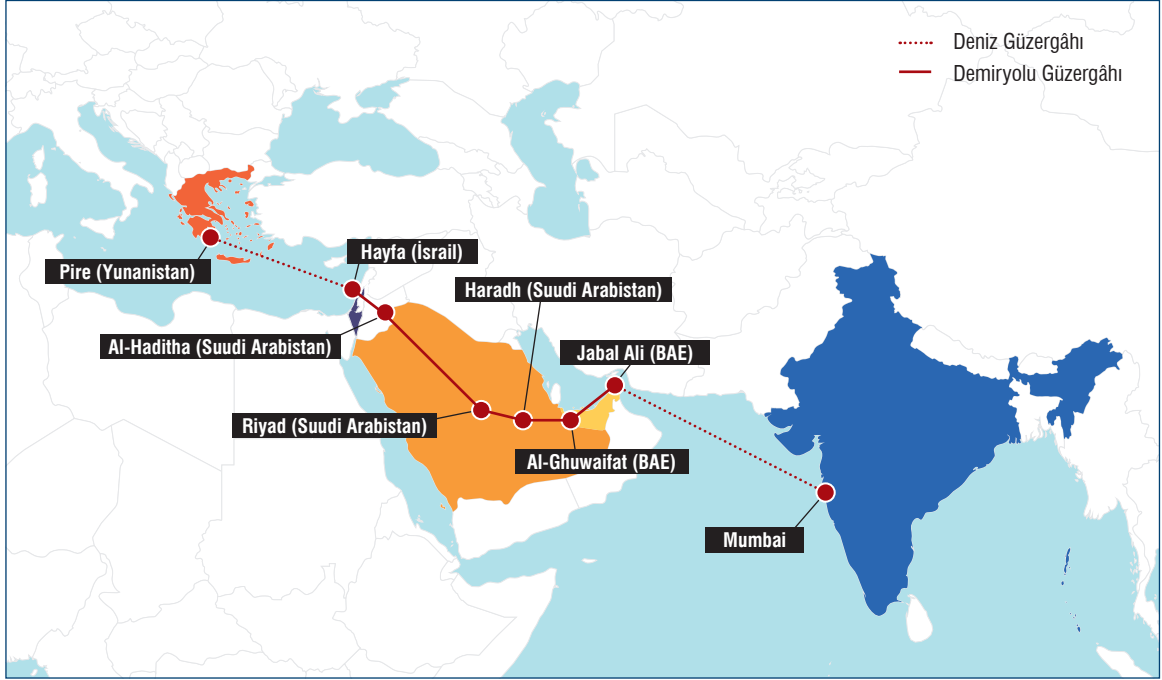
2. İSRAİL'İN SURİYE'DEKİ ASKERÎ ANGAJMANININ OLASI JEOSTRATEJİK BOYUTU

İsrail'in 8 Aralık sonrası Suriye'ye yönelik müdahalelerini yalnızca güvenlik temelli bir refleks değil aynı zamanda bölgesel jeopolitik ve jeostratejik denklemin bir uzantısı şeklinde de okunması mümkündür. Doğu Akdeniz'de Lübnan'ın derin ekonomik krizi ve istikrarsızlığının ardından, İsrail'in Suriye'de şekillendirmeye çalıştığı bölünmüş Suriye senaryosu, ülkeyi doğu-batı eksenindeki ticaret yollarında Akdeniz'e açılan güvenli tek çıkış noktası konumuna taşımaktadır. Bu noktada Kuşak-Yol Girişimi'ne alternatif olarak tasarlanan IMEC çerçevesinde İsrail, Doğu-Batı ticaret

İsrail'in 8 Aralık sonrası Suriye'ye yönelik müdahalelerini yalnızca güvenlik temelli bir refleks değil aynı zamanda bölgesel jeopolitik ve jeostratejik denklemin bir uzantısı şeklinde de okunması mümkündür.

koridorunda Akdeniz'e açılan güvenli çıkış noktası olarak jeostratejik konumunu pekiştirmektedir. Bu bağlamda Suriye kıyılarında yer alan Lazkiye ve Tartus gibi potansiyel alternatif limanların, uzun süreli istikrarsızlık ortamında işlevsiz kalması, İsrail'in merkezî rolünün tahkim edilmesine hizmet etmektedir.

Harita 4: Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Koridoru (IMEC)

Kaynak: "India-Middle East-Europe Economic Corridor", Visionias, 17 Aralık 2024.

Bu çaba aynı zamanda Suriye'de rejimin düşmesiyle ortaya çıkan manzarada, Katar-Suudi Arabistan-Ürdün-Suriye-Türkiye hattını izleyecek olası alternatif enerji nakil projeleri gibi İsrail'in konumunu zayıflatma potansiyeli taşıyan girişimleri de baltalayacak bir mahiyet taşımaktadır. Dolayısıyla Suriye'de kalıcı istikrarsızlık yaratma ve parçalı bir yapı inşa etme çabası, İsrail'in yalnızca güvenlik kaygılarıyla değil aynı zamanda enerji, ulaşım ve ticaret hatlarını şekillendirme arayışının bir parçası olarak okunmalıdır. Bu bağlamda İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'da uyguladığı yıkım politikaları da iç güvenliğin ötesinde, uluslararası alanda güvenli olduğu mesajı verme amacı taşımaktadır.

SONUÇ

İşgal altında tuttuğu Suriye toprağı Golan Tepeleri'ndeki birliklerine takviye yapan İsrail ordusu, bölgedeki hareketliliğini sürdürüyor.

İsrail'in Suriye siyaseti, dar bir "sınır güvenliği" dosyasından ziyade güvenlik, bölgesel rekabet ve enerji jeopolitiğı boyutlarını içeren çok katmanlı bir sınır ötesi mühendislik projesi olarak şekillenmiştir. Bu yaklaşım, Golan ve mücavir alanlardaki fiilî durumun sürekliliğini korurken kuzeyden gelebilecek tehditleri uzun vadede zayıflatmayı, uygun anlarda ortaya çıkan fırsatlardan faydalanarak çıkarları maksimize etmeyi hedefler. Mimarının dayanakları; doğrudan taraf olmaktan kaçınan örtük angajmanlar, istihbarat temasları ve sınırlı lojistik destek ile insani/sağlık yardımları üzerinden meşruiyet üretimidir. 1976'daki "İyi Çit" deneyimi ile 2016 sonrası "İyi Komşuluk" uygulaması arasındaki yöntemsel süreklilik de bu çizgiyi somutlaştırır: Yerel aktörlerle ilişkileri derinleştirirken gerektiğinde askerî baskıya geçiş için esnek bir zemin tutulur.

Tehdit tasnifinde İran'ın "görünür" askerî mevcudiyeti dengelenebilir bir risk olarak kodlanırken Tahran'ın yumuşak güç inisiyatifleri ve yerel topluluklar üzerindeki etki ağları daha karmaşık ve uzun erimli bir sınama olarak belirir. Bu nedenle İsrail, Golan-Kuneytra-Dera hattında düşük görünürlüklü ama kalıcı bir nüfuz kur-

maya çalışmış; insani yardım hatlarını hem saha erişimi hem de meşruiyet için kaldıraç olarak kullanmıştır. Böylece yalnızca "tehdidi erteleme" değil, baskı eşliğini duruma göre kalibre edebilen bir kuvvet tasarrufu tercih edilmiştir.

Devrim sonrası tablo ise bu stratejiiyi hem teşvik etmiş hem de zorlamıştır. İran ve vekillerinin zayıflaması Tel Aviv açısından arzu edilen bir sonuç doğururken Türkiye'nin desteğini alan ve uluslararası meşruiyet kazanan yeni Suriye yönetimi, İsrail'in çıkarlarına meydan okuyabilecek yeni bir güç merkezi olarak öne çıkmıştır. Bu dönemde ABD'nin yönelimi, diğer dış aktörlerin pozisyonları ve Suriye'nin üniter yapısına verilen destek İsrail'in manevra alanını sınırlayan başlıca dış kısıtlar hâline gelmiştir. Esed'in "ehvenîşer" konumunu yitirmesi sonrasında artan İsrail saldırıları ve Türkiye'nin sahadaki etkisinin büyümesi, iki ülke arasındaki rekabeti keskinleştirmiştir.

Bu dengeler korunduğı ölçüde İsrail, "görünür riskleri dengeleme-görünmez nüfuzu sürdürme" şeklinde paralel süreçler üzerinden güneyde yönetilebilir istikrarsızlığı devam ettirebilir. Aksi hâlde kısa vadeli askerî kazanımların

orta-uzun vadede siyasal ve ekonomik maliyetler karşısında hızla erimesi olasıdır. Sonuç olarak İsrail'in Suriye stratejisi güvenlik odaklı ve yüksek riskli bir çizgide ilerlemektedir. Kısa vadede en belirgin kazanım, İran'ın nüfuzunun kırılmasıdır ancak açılan boşluğu lehine doldurma çabası İsrail'i denklemin daha derinine çekmiş, yeni meydan okumalar doğurmuştur. Güneydeki fiili müdahaleler, geçmiş deneyimlerin de gösterdiği üzere, kontrolden çıkabilecek sonuçlar üretebilir. Bugün "güvenli" olarak değerlendirilen alanların, yarın yeni ve daha derin hasımlara ya da direnç odaklarına dönüşme potansiyeli bulunmaktadır.

EKLER

EK-1: Suriye'nin Güneyinden İsrail'e Uzanan Sağlık Hatları ve Hastaneler⁷⁴

Hastane / Merkez	Konum	Notlar
Ziv Tıp Merkezi	Safed	Bölge halkından birçok hasta burada tedavi edilmiştir.
Hadassah Hastanesi	Kudüs	Uzun süreli tedavi gören Suriyeliler buraya kabul edilmiştir.
Rambam Hastanesi	Hayfa	İsrail'in kuzeyindeki en büyük merkezlerden birisidir, yoğun bir şekilde hasta kabul etmiştir.
Poriya Tıp Merkezi	Taberiye	Suriye'den getirilen hastalara hizmet vermiştir.
Galile Tıp Merkezi	Nahariye	Bölgeden gelen yaralıların tedavisinde önemli rol oynamıştır.
Wolfson Medical Center	Holon	Özellikle çocuk hastaların tedavisinde öne çıkmıştır.
Sahra Hastanesi	Hader-Kuneytra yakınları	Mayıs 2025'te kuruldu; Dürzilere ve diğer azınlıklara yönelik sağlık hizmeti vermektedir.

EK-2: İsrail ile İlişkilendirilen Silahlı Gruplar (Suriye'nin Güneyi)⁷⁵

Grup Adı	Faaliyet Bölgesi
Fursan el-Colan	Jubata el-Khashab
Liva Seyfüş Şam	Güney Suriye
Cebhet Suvvar es Suriye	Güney Suriye
Güney Cephesi (Southern Front)	Dera, Kuneytra
Liva Caydur	Batı Dera
Ceyş el-Ababil	Dera, Kuneytra
Ahrar Nawa Tümeni	Nawa
Liva Seyf el-İslam	Dera kırsalı
Ensar el-İslam	Caydur (Dera'nın kuzeybatısı)
Abel Horana Taburları	Dera
Liva Ömer Bin Hattab	Hermon Dağı/Cebeli Şeyh, Beit Jinn
Ceyş Halid bin Velid	Dera
Ummu Suriye Alayı	-

74 "Israeli Nurse Delivers Syrian Baby", *The Tower*, 9 Şubat 2014; Boms, Dekel ve Winter, "Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel", s. 73.; Nour Samaha, "Long Read: Israel's Quiet Campaign to Gain a Foothold in Southern Syria"; İsrail Ordusu Sözcüsü Nadav Shoshani Substack Hesabı, 21 Ağustos 2025.

75 Elizabeth Tsurkov, "Inside Israel's Secret Program to Back Syrian Rebels", Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria", "مورو" من ثائر ضد النظام إلى عراب المصالحة في بيت جن", *Orient*, 11 Ocak 2018; Nour Samaha, "Long Read: Israel's Quiet Campaign to Gain a Foothold in Southern Syria", Media: Israel behind new paramilitary force in Syria", *UAWIRE*, 29 Eylül 2019; Elizabeth Tsurkov, "Israel's Deepening Involvement with Syria's Rebels".

EK-3 Suriye ve Ürdün'de Faaliyet Yürüten Amerikan ve-veya İsrail Menşeli NGO'lardan Bazıları⁷⁶

Friend Ships
Amaliah/Daha sonra GDC adıyla başka bir NGO kurulmuştur
Peres Center for Peace and Innovation
IsraAid
Israel Flying Aid
Frontier Alliance International (FAI)
Kitchens Without Borders
The Orient Humanitarian Foundation
Multi-Faith Alliance for Syrian Refugees
Tevel (Tevel b'Tzedek)
Save A Child's Heart (SACH)
Kibbutz Hareketi
Joint Distribution Committee
Jewish-Arab Committee for Humanitarian Aid to the Syrian People
Hand in Hand with the Syrian Refugees
Syrian Aid Committee
Israel21c
Rahma Relief (Amaliah ile çalışan Suriyeli yerel bir grup olduğu iddia edilmektedir)

76 "Israeli Aid to Syria", *Stand With Us*, 31 Mart 2019; Udi Dekel, Nir Boms ve Ofir Winter, "Syria's New Map and New Actors: Challenges and Opportunities for Israel", *INSS*, Memorandum No. 156, Ağustos 2016, s. 73, 74, Abigail Klein Leichman, "Israeli Residents Go Public with Heartfelt Aid to Syrians", *Israel21c*, 3 Temmuz 2018; "Good Neighbors: Friendships Unlimited", *TBN Israel YouTube Sayfası*, 25 Ocak 2028; GDC Resmi İnternet Sitesi, <https://www.gdc.company/>; Nour Samaha, "Israel's 'Safe Zone' Is Creeping Farther Into Syria", *The Intercept*, 23 Ocak 2018.

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.orsam.org.tr)